

Три товариші (скорочено)

Еріх Марія Ремарк

Еріх Марія Ремарк

Три товариші

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розповідь ведеться від першої особи – Роберта (Роббі) Локампа

I

Зранку Роббі Локамп приходить в автомайстерню, у якій працює. Там уже була прибиральниця Матільда Штос. Вона випили коньяк, що звечора забув сховати Роббі. Він вже не вперше заставав її п'яною. Матільда щоранку приходила на годину-дві прибирати в майстерні, і коли бачила алкоголь – випивала. Цього ранку Роббі не сварив її і навіть пригостив ямайським ромом, адже у нього був день народження.

Коли Матільда пішла, Роббі сів за стіл. Його огорнуло дивне почуття: сьогодні йому 30, а були часи, коли він думав, що не доживе до 20. Він витяг з шухляди аркуш поштового паперу й почав підраховувати. Дитинство, школа... здавалися далеким-далеким. Справжнє життя почалось лише в 1916 р. Тоді він став новобранцем – худорлявим, дозгов'язим юнаком 18-ти років. Одного вечора, ще на початку служби, до казарми прийшла його мама. Роббі саме чистив вбиральню. Мати хотіла йому допомогти, але їй не дозволили. Вона плакала, а Роббі так стомився, що заснув у неї на очах, ще до кінця побачення.

1917 рік. Фландрія. Англійці почали інтенсивний обстріл. Опівдні поранило Кестера, а ввечері почалась газова атака. 1918 рік. Лазарет. Роббі лежав біля солдата, у якого вже не було ніг, але він ще не знав, і говорив, що вони його болять. 1919 рік. Знову вдома. Революція. Голод. На вулицях не вщухає грізне плювання кулеметів. Солдати проти солдатів. Товариші проти товаришів. 1920 рік. Путч. Кестера й Ленца заарештували. Мати в лікарні. Рак, остання стадія. 1921 рік... Роббі не пригадав нічого. У 1922 році працював на залізниці в Тюрінгії, в 1923 – завідував відділом реклами на фабриці гумових виробів. Це було під час інфляції. Заробляв двісті мільярдів марок на місяць. Далі Роббі не хотів згадувати.

Останнього разу він відсвяткував свій день народження в кафе "Інтернаціональ". До того працював там цілий рік тапером. Тоді ж зустрівся знову з Кестером і Ленцом. І от опинився в автореммайстерні Кестера і К°. К° — це Роббі з Ленцом, але майстерня належала, власне, одному Кестерові. Колись вони разом училися в школі, потім Кестер був їхнім командиром роти, пізніше – командиром літака, потому деякий час був студентом, тоді автогонщиком і, нарешті, купив майстерню. Спершу до нього

приєднався Ленц, а потім і Роббі.

До майстерні прийшов Готфрід Ленц – довготелесий, худорлявий, солом'янобіла грива на голові, а ніс – наче з чужого обличчя. За ним увійшов Отто Кестер. Ленц подарував Роббі амулет, що роздобув у жінки з племені інків. Від Отто Роббі отримав шість пляшок рому, вдвічі старшого за іменинника. Сам Роббі почувався на шістнадцять і п'ятдесят водночас.

Друзі взялися до роботи і працювали до сутінків. Коли помилися й переодягнулись, вирішили поїхати кудись повечеряти і випити одну пляшку рому. Їхати вирішили гоночною машиною Отто. Колись він купив її за безцінь, розібрав і поставив потужний мотор. В середині машина була бездоганна, але зовні мала занедбаний вигляд. У неї був надто старомодний кузов; лак на ньому вицвів, крила порепались, верхові було добрих десять років. Машину називали "Карлом".

Дорогою "Карла" обігнав важкий бюїк. Чоловік за кермом поглядом звисока змряв обшарпаного "Карла". Але "Карл" не здавався. Маленький і спритний, він біг рівно поряд із бюїком. А потім "Карл" подавався все далі вперед. Саме заради таких перегонів друзі й не міняли кузов. Ленц твердив, що "Карл" вчить людей шанувати усе творче, що завжди криється під непоказною оболонкою. Про себе Ленц казав, що він – останній з романтиків.

Друзі спинилися перед маленьким готелем і вийшли з машини. Біля готелю зупинився й той самий бюїк, з яким друзі влаштували перегони. У подібних випадках діло вже не раз доходило до бійки. З машини вийшов високий, опасистий чоловік. Він невдоволено скоса глянув на "Карла" і підійшов до друзів, яких сприйняв за автомеханіків, що, переодягшись у чисті костюми, виїхали погуляти на чужій машині. З машини вийшла дівчина, яку друзі під час перегонів не помітили.

Ленц усміхнувся. І раптом всі усміхнулися невідомо чому й як. Товстун відрекомендувався: "Біндінг". Отто почав показувати йому машину, а Ленц і Роббі залишилися з дівчиною, стрункою і мовчазною. Роббі почав їй розповідати про "Карла". Він питав, чи Біндінг не сердився, що програв перегони. Дівчина відповіла: "Але ж треба уміти й програвати, а інакше як же тоді й жити".

Біндінг запропонував повечеряти разом. Він багато говорив, а коли дізнався, що Отто колись брав участь у перегонах, його прихильність до друзів стала безмежною. Дівчина сиділа між Ленцом і Роббі. Волосся в неї було каштанове, шовковисте. Плечі мала дуже прямі, трохи схилені вперед, руки – вузькі, довгуваті, не по-жіночому кістляві. Личко вузьке і бліде, але великі очі надавали йому якоїсь пристрасної сили. Для Роббі вона видавалася дуже гарною.

Нові знайомі почали пити ром. Біндінг швидко сп'янів і пішов у садок. Ленцу було цікаво, що зв'язує Біндінга і дівчину, тому він теж пішов у садок. Незабаром Біндінг і Ленц співали в альтанці солдатських пісень. І за цим заняттям останній з романтиків зовсім забув про дівчину.

Роббі сподобався голос дівчини, яка розмовляла стиха і повільно своїм глухуватим, збудливим, дещо хрипким голосом. Коли усі збиралися додому, Роббі допоміг дівчині

одягти пальто. Він запитав її, чи не боїться їхати з п'яним Біндінгом. Їй було не страшно. Роббі спитав, чи можна йому завтра подзвонити їй, щоб дізнатись, чи добре вона заїхала. Дівчина написала свій номер.

Готфрід, Отто і Роббі заїхали ще в бар Фредді, де пили коньяк, джин, ром. Хоч вдома на них ніхто не чекав, вони почувалися щасливими і крізь бурю пливли у майбутнє.

II

Наступного дня була неділя. Роббі прокинувся пізно. Він жив у пансіоні пані Залевської уже два роки. Недалеко будинку був будинок профспілок, кафе "Інтернаціональ" і зал засідань та зборів "армії спасіння". А перед будинком було старе, занедбане кладовище.

Роббі знайшов вчорашню записку з номером телефону і дізнався, що дівчину звати Патріція Гольман. Чоловікові здавалося, що все сталося не вчора, а дуже давно: "Дивно якось буває, коли п'єш: швидко сходишся з людьми, але між вечором і ранком така відстань, наче минули цілі роки". Роббі хотів подзвонити, та не хотілося розбурхувати себе, бо як казав Кестер: "...підпустиш-ухопишся, захочеш утримати. А утримати не можна нічого...".

У Роббі було багато сусідів: подружжя Гассе (люди непогані, але їм потрібне було жило і дитина для щастя, та в такі непевні часи з цим було важко; чоловік боявся втратити роботу, а його дружина часто влаштовувала істерики; чоловік часто "пересиджував" сварку у Роббі), Ерна Беніг (секретарка приватної особи, один раз на тиждень шеф диктував їй аж до ранку...; вона мала двох приятелів: один любив її і приносив квіти, а другого вона любила і давала йому гроші), ротмістр граф Орлов (російський емігрант з посивілими скронями), фрау Бендер (медсестра в будинку для немовлят, 50 років, чоловік загинув на війні, двоє дітей померли в 1918 році від недоїдання), Мюллер (рахівник на пенсії, затятий філателіст), Георг Блок (студент четвертого семестру; щоб мати змогу вчитися, працював на шахті, а тепер гроші закінчувалися, і він їв раз на день; весь час вчився; батьків уже не мав).

Роббі пішов у кафе "Інтернаціональ". Там стояло піаніно, на якому він грав, коли був тут за тапера. У цьому кафе збиралися повії, але зараз тут був лише кельнер – плоскостопий Алоїс. Роббі пив портвейн і згадував голос дівчини: глухуватий, дещо хрипкий, мало не грубий, а втім усе-таки ніжний. У кафе зайшла Роза – повія, що промишляла на цвинтарі, прозвана Залізною Конякою. У неї була маленька дочка, яку вона здала до пристойного дитячого притулку. Там Розу вважали за благородну вдовицю, а вона раз на тиждень провідувала дитину і приносила подарунки. Вона спитала Роббі, чи він прийде у п'ятницю. Він сказав, що прийде, хоч не знав, про що йдеться.

Цілий день Роббі вештався по місту. Надвечір пішов до майстерні. Кестер був там і працював коло кадилака, якого недавно купив за безцінь, а тепер відремонтував і хотів продати. Він запропонував Роббі сходити на бокс, бо саме мав два квитки. Роббі відмовився і пішов додому.

Нарешті, Роббі вирішив подзвонити до Патріції, і вони домовилися про зустріч на післязавтра. Після розмови у нього був гарний настрій, і він пішов на бокс з Кестером.

Вдома Роббі подумав, що його кімнатка зовсім погана: "Ні, сюди не приведеш, власне кажучи, жодної пристойної людини", — подумав він.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

III

У вівторок кадилак був готовий. Ленц написав оголошення про продаж машини. Друзі покликали Юппа, щоб послухав оголошення і поділився враженням від нього. Юпп мав 15 років та працював у Кестера коло бензоколонки, а ввечері приводив до порядку майстерню. Оголошення видалося йому надто поетичним, тому Ленц пішов у майстерню переписувати оголошення на більш технічне.

Незабаром до майстерні прийшов обер-інспектор Барзіг. Кестер і Роббі зустріли його надзвичайно шанобливо, бо він працював інженером та експертом страхової автомобільної компанії "Фенікс". Через нього можна було дістати замовлення на ремонт машин. Барзіг любив колекціонувати метеликів. Друзі якось подарували йому товстого нічного метелика, що залетів у майстерню. Барзіг зрадив, бо то був дуже рідкісний екземпляр.

Обер-інспектор повідомив друзям, що тепер вони мають ремонтувати форд, що недавно потрапив у аварію, і в якому загинула вагітна жінка, хоч її чоловік лишився неушкоджений.

Друзі поїхали по форда. Машина належала булочнику. Він домігся від друзів ремонту відкидного даху, хоч це не було передбачено страхівкою. Булочник загрожував анулювати замовлення і зажадати нового кошторису від більш покладливої майстерні. Кінець кінцем Кестер поступився. Він би не зробив цього, якби друзям не була так потрібна робота.

Увечері Роббі пішов на побачення з Патріцією Гольман, але в майстерні нічого про це не сказав. Місцем зустрічі була якась дамська кондитерська, зовсім не підходящий заклад для Роббі. Він чекав на дівчину і пив коньяк. Коли прийшла Патріція, вони вирушили у бар Фреда. У барі був Валентин Гаузер, який майже постійно сидів тут. Роббі знав його із часів війни – вони були в одній роті. Зараз Валентин пропивав свою спадщину і тішився, що вижив на війні.

Патріція замовили сухого мартіні, а Роббі – рому. Хлопець не знав, з чого почати розмову, він давно не сидів отак удвох. Гаузер передав офіціантом сигару для Роббі. Хлопець пояснив дівчині, що це його товариш з часів війни. Роббі подумав, що якби замість нього тут був Ленц, то легко би повів розмову. Щоб позбутися задушливо важкого настрою, Роббі вирішив більше пити. Поступово його нерішучість зникла, слова з'явилися самі собою, але він не дуже зважав на те, що говорив.

Було вже темно, коли Роббі одвів Патріцію Гольман додому. Повертався він повільно, і раптом відчув себе самотнім і спустошеним. Хлопець зрозумів, що випив

забагато, хоч твердо стояв на ногах. Роббі переживав, чи дівчина не подумає про нього погано. Але чим більше він тверезішав, тим більше злився. Та вдіяти вже нічого не можна було. Роббі вернувся назад до бару і тепер уже напився як слід.

IV

У п'ятницю Матільда Штос показала Роббі біля майстерні розквітлу стару сливу. Це дерево друзі використовували за зручну вішалку, і раптом за одну ніч вона перетворилася на ніжну рожевобілу хмаринку цвіту. Юпп нарізав гілочок і роздавав жінкам, що приїздили заправити свої машини.

У майстерні Ленц порадив Роббі зайнятися тією дівчиною, що була з Біндінгом. Роббі збрехав, що загубив її адресу. Ленц не вгавав і сказав, що дівчина красива і має гарні очі, хоч Роббі, напевне, дивився лиш у чарку. Натяк на чарку вразив Роббі, як по болячці, але він нічого не розповів другові.

Після роботи Роббі пішов у кафе "Інтернаціональ". Там було повно повій, що прощалися з однією подругою, яка мала вийти заміж, і покидала свою роботу. Роббі згадав запрошення Рози. Зараз він тут був єдиним запрошеним чоловіком. Сьогодні Роза була господинею святкування. Роббі дав їй іграшку для її дитини, а Ліллі (яка мала виходити заміж) дав квіти і ананас. Майбутній чоловік Ліллі тримав невеличку водопровідно-слюсарну майстерню. Він добре знав минуле Ліллі, і це йому було байдуже. Роббі знав, що коли повія виходить заміж, то з неї буде вірна дружина, бо таке життя усім остогиділо. Роббі оглянув усіх трудівниць божого виноградника, солдатів кохання: Валлі-красуня; Ліна з дерев'яною замість однієї ноги; Фріці, дебела дівка, що кохала плоскостопого Алоїса; Марго, що завжди ходила вбрана, як домашня служниця, і цим приваблювала елегантних кавалерів; Маріон, наймолодша й безжурна; Кікі, що не правив за чоловіка, бо носив жіночу одіж і рум'янився; Мімі, якій з розширеними венами на ногах було тяжко бігати по вулицях... Крім Роббі був ще один почесний гість – матінка – маленька, сивенька, зморшкувата, довірена особа всіх, втіха й підтримка нічних мандрівців. Вона торгувала гарячими сосисками, сигаретами та гумовими виробами. Згодом Роббі загравав на піаніно, бо всі дівчата любили музику.

О восьмій вечора Роббі повернувся у майстерню. Ленц направив світло фар на квітучу сливу, і Роббі побачив чудове видовище. Кестер розповів йому, що буде брати участь у перегонах на своєму "Карлові". Отто, Готфрід і Роббі взялися готувати "Карла" до перегонів, а потім Роббі запитав Ленца, чи завжди закохані поводяться по-дурному. Ленц сказав, що кохання – омана, а з жінкою ніколи не треба бути діловим і розсудливим. Роббі запитав, чи бувало у Ленца напиться у присутності жінки. Ленц сказав, що таке бувало часто. І коли щось накоїв, не треба перепрошувати. Найкращий вихід – відправити квіти.

Вдома Роббі сидів і довго думав про різні речі: про те, як усі повернулися з війни і хотіли рушити в похід проти брехні, егоїзму, жадоби й інертності душ, але все завалилося, перевернулось, забулося.

Зранку Роббі відіслав Патріції букет троянд.

V

Кестер, одягнувши свій найстаріший костюм, поїхав до фінінспекції. Хотів добитися зниження податків. Роббі з Ленцом лишилися в майстерні удвох. Друзі надіялися, що хтось прийде купувати кадилак. Готфрід і Ленц зробили, усе що могли, щоб кадилак мав гарний вигляд і м'яко їхав, а потім взялися ремонтувати форд булочника.

Того дня подивитися на кадилак прийшов маленький присадкуватий чоловік. Він мав вигляд солідного буржуа. Роббі дуже довго показував йому машину, але не було зрозуміло, чи машина подобається покупцю. Роббі сказав, що хоче за машину 7 тисяч марок, і пан Блюменталь сказав, що це занадто багато. І саме тепер Роббі зрозумів, що кадилак цікавить чоловіка. Щоб допомогти другові, Ленц перевдягнувся у майстерні у костюм Кестера і вийшов до Роббі і Блюментала. Ленц вдавав, що теж хоче купити кадилак, але Роббі попросив його почекати, завів у майстерню і назвав ідіотом.

Блюменталь пішов геть, нічого ясно не сказавши. А Роббі розповів Готфріду, що той чоловік має великі гроші і є дуже хитрим. Ленц був впевнений, що Блюменталь ще прийде.

На обід Роббі зайшов додому, і йому повідомили, що до нього дзвонила якась жінка.

Ввечері у пансіоні було маля, яке принесла пані Бендер. Усі жінки зібралися біля дитини в коридорі. Саме в цей час до Роббі подзвонила Патріція, щоб подякувати за квіти. Телефон був у коридорі, і немовля раптом заревло на всю силу. Крізь плач дитини Роббі таки зумів домовитися з дівчиною про зустріч у наступний вечір.

Згодом Роббі пішов до Готфріда. По дорозі він купив новий галстук, бо пообіцяв собі бути відтепер серйозним перед дівчиною. Готфрідова комірчина нагадувала музей. Вся вона була завішена сувенірами, які він привіз з Південної Америки. Там були барвисті килими, маски, засохлий людський череп, якісь кумедні глечики, списи, колекція фото з індіанками та креолками.

Окрім Ленца й Кестера, були ще Браумюллер і Грау. Тео Браумюллер був гонщиком від автозаводу і здавна приятелював з Кестером. Шостого числа Браумюллер мав узяти участь в тих перегонах, на які Отто записав "Карла". Фердінанд Грау був уже добре напідпитку. Він був художник. Та проте він давно вмер би з голоду, коли б не спеціалізувався на одній справі – по фотографії він чудово малював життєвірні портрети померлих, які замовляли їх шанобливі родичі.

Роббі попросив у Кестера дати йому на завтрашній вечір кадилак. Кестер дозволив, і друзі запідозрили, що Роббі піде на побачення. Грау сказав, що Роббі є з чим іти: "Адже щоб кохати, треба бути простецьким хлопцем. А ти такий. Бережи свою наївність і простоту". Роббі знав, що Грау наче закопався в своєму великому ательє. Він жив з своєю економкою. Жінка вона була з характером, груба, а Грау – навпаки, дарма що був огрядний, — чутливий і нестримний. Позбутися цієї жінки він не міг. Йому вже минуло сорок два роки. Він любив пити в ательє на самоті, а це губило людину найшвидше.

VI

Патріція Гольман жила в одному з великих жовтих будинків, що тяглися на цілий квартал. Роббі зупинив кадилак перед будинком. На хлопцеві були нові галстук, капелюх і рукавички, а ще він вдягнув демісезонне пальто Ленца з шотландської вовни.

Роббі хотів звести нанівець те враження, що справив на дівчину, коли був напідпитку.

Він посигналив і вийшла Патріція. Дівчина раділа свіжому повітрю і весні, бо цілий день не виходила з кімнати. Вона відмовилися їхати в дорогий ресторан, тому Роббі повіз її до Альфонса – хазяїна пивнички, хорошого приятеля. Альфонс був огрядний, лагідний чоловік. Він мав маленькі очі, руки, як горили, випнуті вилиці. Альфонс запропонував Роббі і Патріції бігос і горілку. Роббі дуже подобалось, що дівчина підтримує компанію і відчуває себе в пивничці, як удома. Згодом Альфонс поставив пластинку з хоровим співом. Чоловічий змішаний хор був його пристрасною, а всі відвідувачі мусили виявляти повагу до його музики, навіть якщо вона грала надто голосно. Колись покійна дружина (її портрет у виконання Фердинанда Грау висів у пивничці) втихомирювала Альфонса саме за допомогою такої музики.

Після вечері Роббі і Патріція повільно поїхали містом просто так, навімання. У передмісті хлопець дозволив дівчині сісти за кермо, хоч вона не вміла їздити. Патріція розповіла, що Біндінг ніколи не дозволяє їй сідати за кермо своєї машини. Роббі було цікаво, що ж пов'язує Патріцію і Біндінга, але запитати не міг.

Дівчина легко вчилася вести машину, старанно і уважно спостерігала, сидячи біля руля, все, що Роббі їй показував. Хлопець подумав, що це навчання допомогло їм спізнатися краще, аніж коли б вони розповіли одне одному повну свою автобіографію.

Потім вони вирішили піти у бар і випити чогось. Дівчина хотіла у той бар, де сидів Валентин, бо їй там сподобалося. Роббі не хотів її вести туди, бо там міг бути Ленц і Отто. Хлопець спершу зайшов у бар сам і переконався, що друзів там нема (вони були, але недавно пішли). Та як тільки Патріція і Роббі сіли у барі, прийшов Ленц. Роббі кинув йому погляд, яким настирливо благає забратися геть. Але Ленц підійшов. Він був у чудовому настрої, сказав, що тільки що заходив до Роббі, але не знайшов його. Готфрід запропонував йти на атракціони, і дівчині дуже сподобалася ідея.

Друзі пішли у парк розваг, де лунала музика, було безліч атракціонів та продавали всячину. Вони пішли на "американські гірки", літаючу карусель з дирижаблями і аеропланами. Готфрід пішов ще на чортове колесо. Це було велике і гладеньке, трохи опукле кружало, що оберталося все швидше й швидше, і треба було вдержатися на ньому. Під кінець втримався лише Готфрід і якась товста куховарка. Інших усіх покидало. Нарешті, Готфрід теж поточився, просто в обійми куховарки, і скотився разом з нею з диска. Ленц схопив куховарку за ім'я Ліна під руку і повів на пиво.

Роббі з дівчиною пішли у лабіринт привидів. Там їм було смішно, але одного разу дівчина раптом кинулася назад від якогось освітленого зеленим черепа. На якусь мить вона опинилася в обіймах Роббі, він відчув на обличчі її віддих, а на устах – її волосся. Він випустив її з рук, але щось у ньому самому не випускало її.

Ленц зустрів їх вже сам: його Ліна пила з якимось ковалем. Хлопці вирішили взятися до серйозної чоловічої роботи – накидати кільця і вигравати призи. "Зараз ми вам назбираємо посаг", — сказав Ленц до Патріції. Друзі виграли будильник, два плюшевих ведмедики, сковороду. Ніхто, крім Роббі, не знав, що Ленц найкраще з усієї їхньої роти кидав гранати, а взимку, коли не було чого робити, вони з Роббі

тренувалися накидати капелюхи на найрізноманітніші гачки. Далі без будь-якого зусилля Готфрід виграв собі кришталеву вазу для квітів. Роббі – півдесятка грамофонних пластинок. Ленц націлився і виграв кофейний сервіз, Роббі – картину "Покута святої Магдалини" у золотій рамі. Власник палатки був злий, а довкола збиралися люди. З'явилася Ліна зі своїм ковалем. Роббі виграв таз, глек та мильницю. Тоді підійшов Ленц і взяв п'ятеро кілець. Усі п'ять він закинув на один гак і виграв головний приз: дитячий візок з рожевою ковдрою й мережаними подушечками. Власник палатки, проклинаючи все на світі, викотив візок. Хлопці поклали туди все, що було виграно, і пішли до іншої палатки. Ліна котила візок. У сусідній палатці треба було накидати кільця на пляшки з вином. Ленц і Роббі виграли шість пляшок. Ленц оглянув етикетки і подарував вино ковалеві.

Була ще одна халабудка такого ж типу. Але власник пронюхав, що діється, і, коли компанія підійшла, заявив, що його заклад уже зачинено. Побачивши, що тут можна вигравати пляшки з пивом, коваль хотів зняти галас, але Готфрід і Роббі відмовились: власник палатки був без руки.

В супроводі цілої компанії вони пішли до кадилака. Ленц почав ділити призи. Ліні дістався сервіз, ваза, картина, ковалеві дали вмивальний посуд і будильник. Для Патріції залишили платівки і двох ведмедів, сковороду вирішили лишити в майстерні. А візочок Ленц віддав якійсь жінці з дитиною. На прощання Ліна мало не плакала від щастя, а коваль сказав, що коли треба буде когось відлупцювати, то кликати його.

Дівчина, Ленц і Роббі поїхали і на розі майданчика побачили свій дитячий візок, а в ньому справжню дитину; коло візка стояла якась бліда жінка, що й досі не могла отямитися від подарунка. Патриція попросила Ленца віднести дитині двох ведмедів. Ленц вискочив з машини, кинув плюшевих звірятко жінці на руки і, перш ніж вона встигла щось сказати, кинувся тікати, ніби хтось за ним гнався.

Ленца висадили біля кафе "Інтернаціональ", а Роббі відвіз дівчину додому і попрощався. Він почував себе якось дивно. Це була якась велика ніжність і бажання дати собі повну волю. Волю полинати кудись в невідоме...

Роббі поїхав до кафе "Інтернаціональ", щоб побачитися з Ленцом. Повії саме йшли на роботу. Роббі сів біля Ленца, і друг сказав, що Роббі робить усе правильно. Роббі стало легше на серці, друг не сміявся з нього і сказав, що треба прислухатися до вчорашніх слів Фердинанда.

VII

Якось через два дні Кестер повідомив, що Блюменталь хоче зробити спробу поїздки. Роббі спитав Кестера, на скільки можна відступити від їхньої ціни. Кестер сказав: щонайбільше – на дві шістсот.

Друзі натерли машину, щоб блищала, і Роббі поїхав. По дорозі він купив собі кілька гвоздик і прикрасив ними кришталеві вази в машині. Цим він хотів вплинути на пані Блюменталь. Але потенційний покупець прийняв Роббі у своїй конторі. Блюменталь мав фірму трикотажних виробів і хотів мати кращу машину, ніж у суперників.

Роббі попросив 7 тисяч марок. Блюменталь сказав, що це забагато. Роббі

розхвалював машину, намагаючись умовити Блюменталья піти до машини, адже ціна здається не такою вже й страшною, коли замість абстрактного торгу покупцеві покажеш товар. Роббі хвилювався і тримав рукою у кишені Готфрідів амулет. Переговори тривали дуже довго, поки Блюменталь не погодився поїхати машиною додому, щоб її побачила дружина.

Коли Роббі побачив пані Блюменталь, то пригадав собі всі поради Ленца, і з бійця перетворився на джентльмена. Він посадив жінку біля себе, Блюменталь сів позаду, і вони поїхали. Хлопець переконував, що кадилак додасть Блюменталю солідності, зробить рекламу фірмі. Роббі вихвалював колір машини, бо темно-синій підходив під світле волосся пані Блюменталь. Роббі таки переконав Блюменталья купити машину. Той виписав і подав Роббі чек. Хлопець не вірив власним очам... Гроші наперед! Блюменталь запросив Роббі до себе на вечерю наступного дня, а пані Блюменталь пообіцяла, що буде фарширована щука.

Роббі помчав до друзів у майстерню. Та був лише Юпп, а ще приїхав хазяїн форда, щоб вибрати колір для машини. З ним була дівчина-брюнетка, хоч булочник ще носив траур по дружині. Брюнетка хотіла, щоб форд полакували у яскравий колір, але зрештою вирішили фарбувати у резедово-зелений. Дівчина хотіла до цього світлий верх. Але тут булочник запрячався – десь-то треба було показати траур. Він вибрав чорний шкіряний верх.

На подвір'ї брюнетка кинулась у кадилак, яким приїхав Роббі, і який він уже продав Блюменталю. Тут під'їхали Ленц і Кестер. Ленц натякнув Роббі, щоб він запропонував купити кадилак булочникові. Роббі цього не зробив, а коли булочник і його дівчина поїхали, розповів, що продав кадилак. Друзі надзвичайно зраділи і були просто здивовані, що отримають аж 5 з половиною тисяч. Кестер оголосив вихідний, прихопив з собою навіть Юппа, і всі поїхали на "Карлі", щоб спершу здати в банк чек, а потім – готуватися до перегонів.

VIII

Роббі заплатив пані Залевській за житло і попросив позичити з її кімнати крісла та килим. Він збрехав, що до нього в гості прийде кузина, але Залевська відразу про все здогадалася.

Роббі причепурих свою комірчину. По обіді він розмовляв по телефону з Патріцією Гольман. До того вона хворіла, і хлопець не бачив її тиждень. А тепер запропонував поужити в нього, а потім піти в кіно. Хлопець навіть позичив у пані Гассе настільну лампу, а в Ерні Беніг – грамофон і пластинку з романтичною піснею "Як тільки могла я жити без тебе".

Хоч було ще більше години часу в запасі, Роббі вийшов назустріч. Він зайшов в "Інтернаціональ", випив рому і запитав Розу, що таке, власне, любов. Роза вважала, що життя людське надто довге для любові: "Любов – чудова річ. Але одному з партнерів вона завше видається надто довгою. А тоді другий осамотніє, сяде та й витріщить очі. Витріщить очі, як божевільний". Роза радила завести собі дитинча, і тоді буде кого любити.

Роберт зустрів Патріцію і поцікавився її здоров'ям. Вона сказала, що просто застудилася, але вже все добре. Хлопець був просто вражений, коли вона повідомила, що плани на вечір відмінюються, бо вона має одну справу з Біндінгом і ще з однією особою. Роббі уже прощався, але вона сказала, що до 9 вечора ще має вільний час. Вони пішли прогулятися. Роббі був розчарований і думав про те, що він проти Біндінга просто бідняк, що живе у нещасній комірчині.

Переїшовши площу, вони попрямували вулицею повз кладовище. Від кафе "Інтернаціональ" наближалися одна за одною усі повії, яких знав Роббі. У дівчат було правило: коли йшов знайомий чоловік з іншою особою, вони не віталися і вдавали, що взагалі незнайомі. Та Роббі був так розчарований тим, що побачення не буде, що привітався з Розою, Фріці, Валлі, Ліною, Ерною, Маріон, Марго, Мімі і навіть з пухлим Кікі в білячому пальті. Хлопець здоровкався з усіма, а коли проходив коло "матінки", щиро потиснув їй руку. "А у вас тут чимало знайомих", — зауважила трохи згодом Патріція Гольман. "Таких і справді чимало", — задержувато відповів Роббі.

Вони зупинилися перед дверима Патріції. Але замість образи, вона, здавалось, ледве стримувала сміх, в очах її замерехтіли вогники, і от вона розсміялась, щиро, безтурботно, ніби висміюючи хлопця. "Яка ж ви дитина, боже, яка ж ви ще дитина!" — сказала дівчина. Роббі зробив крок уперед, міцно притяг її до себе і раптом відчув її губи у себе на устах. Перш ніж він зрозумів, що саме сталося, вона зникла.

По дорозі назад Роббі знову спинився коло казана з ковбасками "матінки". Хлопець купив велику порцію ковбаси. Алоїс виніс до неї кухлик пива. Справи у "матінки" йшли погано, і якби не дівчата-повії, у неї давно би настала скрута. Повії намагалися вести своїх чоловіків повз "матінку", щоб ті купували ковбаски і цим приносили якийсь дохід. "Матінка" була одружена. Десять років тому її чоловік втратив обидві ноги. Він настільки соромився перед жінкою, що перестав з нею спати, злигався розпусними хлопцями і вживав багато морфію. Усі гроші йшли на його розваги, він навіть спродував усе, що було вдома. Але "матінка" жаліла його, хоч він і бив її частенько. З своїм сином вона щоночі вистоювала коло казана з ковбасами аж до четвертої години ранку. Удень прала білизну, мила сходи. Вона давно вже хворіла шлунком і важила сорок п'ять кіл, та проте була завше привітна до людей.

Повернувшись додому, Роббі запросив до себе на вечерю Георга Блока. Студент казав, що не голодний, але Роббі вмовив його піти. Було очевидно, що весь пансіон чекає, щоб подивитися на кухню. Та яким було розчарування пані Залевської, коли вона зайшла, завмираючи від цікавості, у кімнату. Уперше в житті вона власноручно принесла Роббі пошту – бандероль, якусь афішку, що закликала невідкладно перейти до споживання сирих продуктів. Пані Залевська навіть вбралася в мереживну сукню і шаль з бахромою. Роббі безсоромно розреготався. Пані в'їдливо сказала: "Ага, дістали гарбуза!". "Авжеж дістав. Яке щастя, що моя гостя не прийшла!" Пані Залевська невдоволено глянула на Роббі: "А ви ще смієтесь? Я завжди казала: де в інших людей серце, там у вас стирчить пляшка з горілкою".

Пізно ввечері, коли все стихло, Роббі накинув на голову пальто і ковдру, щоб ніхто

не чув розмови і зателефонував до Патріції. Дівчина сказала, що вже давно повернулася додому і знову має температуру. Коли Роббі закінчив розмову, то побачив біля себе пенсіонера, що мешкав у кімнаті поруч з кухнею. Чоловік сказав, що нікому не розповість про розмову. Він гадав, що Роббі розмовляв на політичну тему.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

IX

У неділю відбулися перегони. Кестер завзято тренувався і готувався до них. Побачити, як їхатиме Кестер зібралися усі: Роббі, Грау, Валентин, Ленц, Патріція Гольман і Юпп, який мав їхати разом з Кестером, бо важив найменше. Ленц завжди сміявся з того, що Юпп клаповухий. І тепер, вважав Ленц, вуха або зменшать швидкість машини, або перетворять її на літак.

Ленц називав Патріцію просто Пат, Фердінанд Грау пішов іще далі. Він не зводив з дівчини очей, декламував звучні вірші і заявив, що писатиме її портрет. Він дійсно сів на якийсь ящик і почав малювати, поки Роббі не спинив його.

Стукіт моторів, наче кулеметними чергами, зривався то тут, то там на біговій доріжці. Пахло перегаром масла, бензином, рициною. Поблизу гомоніли автомеханіки в своїх добре устаткованих кабінах. Кестер брав участь у перегонах не від якого-небудь підприємства, а приватне. За все треба було платити свої гроші. Тому запчастин у друзів було обмаль.

Прийшов Отто, за ним Браумюллер, уже в костюмі гонщика. У Браумюллера була машина важкого типу, вона вважалася за фаворита.

Почалися перегони, і Ленц чув, як деякі чоловіки сміються з "Карла". Хлопець уже хотів за ці образи битися, але Роббі спинив його.

"Карл" рушив зі старту передостаннім, але хлопці добре знали, що він повільно одривається, але потім ти його й не вдержиш. Згодом Кестер уже був четвертим. Він не хотів міняти покришок і вирвався вперед. Кестер був майстром обганяти на поворотах. У наступних кругах пасмо машин розтяглося. Першим ішов Браумюллер. Отто уже був третім. На передостанньому крузі Кестер теж покрутив головою. Він ішов натиск – не міняти покришок! Було ще не так тепло, щоб вони не могли витримати.

Коли машини вийшли на останній круг, над широким полем і трибунами запанувало прозоре й ясне напруження. Браумюллер високо шугнув на повороті, згодом його наздогнав Кестер. Друзі-вболівальники закричали. Тепер Кестер шулікою кинувся на Браумюллера, який раптом опинився всього на якихось двадцять метрів поперед нього, — мабуть, чи не забарахлили свічки.

Машини зникли на останньому повороті. Ленц уголос молився до всіх богів Азії та Південної Америки, просячи допомоги та розмахуючи своїм амулетом. Роббі й собі дістав свого. Врешті, Отто Кестер переміг у перегонах. З'явився Альфонс, який приніс випивку і багато їжі. Юпп тримав велетенський срібний кубок, уже шостий у Кестера. Він виграв також і гроші. Друзі вирішила гарно це відсвяткувати. Тео Браумюллер,

незважаючи на прогаш, теж приєднався до хлопців, які пішли святкувати у бар Альфонса.

Грау знову хотів намалювати портрет Патриції, а Браумюллер пропонував дівчині учитися в нього водити машину. Роббі не турбувало, що хто-небудь з них насправді візьметься до дівчини; цього поміж друзів не було. Але в Роббі не було такої впевненості щодо дівчини. Роббі вважав, що він з дівчиною надто мало знайомий для того, щоб він не відчував небезпеки. Роббі і Пат вирішили непомітно вийти з бару.

Вони бродили містом, а потім зайшли на цвинтар і сіли на лавку. Світили ліхтарі, і усе густіший насувався туман. Хрущі сп'яніло злітали з лип, кружляли навколо ліхтарів, сірий силует церкви став фантастичним парусним судном, будинки наче рухалися. У тумані все ставало фантастичним. Хлопець і дівчина поцілувалися. Роббі загорнув Пат до себе в пальто. Місто зникло. Час зупинився. Так вони сиділи довго.

Згодом вони побачили тіні, почувся спів двоголосого жіночого хору. Роббі здогадався, що це "Армія спасіння". Вона співала:

Пекла жар, вогненні муки-
Це для грішника розплата;
Бог до тебе простре руки -
Кайся, блудний сину й брате!

Роббі і Пат сміялися, бо на цвинтарі відбувалась справжня дуель. В "армії спасіння" добре знали, що лави тут були притулком для закоханих пар, які не мали куди дітись у великому місті. Отож "армія спасіння" взялася до солідної операції - зробила в неділю облаву на грішні душі. Побожно, благочестиво й голосно ревли любительські голоси свій текст, а гітари своїм бреньканням створювали гучний акомпанемент. Цвинтар потроху оживав. З туману почулися вигуки, хихикання. Здавалося, ніби всі лави були зайняті. Швидко організувався хор протесту.

Роббі і дівчина вирішили піти. Вони ходили містом. Було вже за північ, та жодної вільної лавочки не було. Роббі запросив Пат до себе. Йому було соромно вести Пат жахливим коридором свого будинку. Він попросив дівчину заплющити очі, а сам взяв її на руки і поніс у кімнату.

Дівчина сказала, що в кімнаті Роббі не так уже й погано, до того ж, тут тепло. Дівчина не любила холод і дощ, і Роббі зрозумів, що вони весь час сиділи надворі та ще в такий туман. Увагу Пат привернув старий чемодан, подарований хлопцеві Ленцом. Чемодан був заліплений різнобарвними етикетками з часів його пригодницьких мандрівок у Ріо-де-Жанейро, Манаос, Сант-Яго, Буенос-Айрес, Лас Пальмас. Пат попросила розповісти їй про всі ці міста. Роббі подивився на неї - прекрасну, юну, повну надій, і не зміг сказати, що не був у цих містах. Тому він почав розповідати усе, що знав з розповідей Ленца: про гарячі міста і нескінченні рівнини, про жовтий намул річок, про мерехтливі острови з крокодилами, про ліси, де губляться дороги, про ягуарів, що скрикують уночі, коли річкою пливе стиха пароплав, аромат орхідей, запах тління й темряву...

Надворі почався дощ. Замоккли вулиці, на тротуарі мигтів самотній ліхтар. Пат

лежала біля Роббі. Волосся її темною плямою вирізнялося на білій подушці. Коли вона піднялася, її освітило світло з вулиці. Вона попросила хлопця: "Ти повинен мене дуже, дуже кохати, Роббі! Не знаю, що я й робитиму без кохання!". Пат говорила: "Ти повинен міцно тримати мене в руках, мені потрібен хтось, щоб мене міцно тримав. Інакше я впаду. Мені страшно...". "Я триматиму тебе в руках як слід, Пат. Ти й уявити собі не можеш, як міцно...", — відповів хлопець.

Коли Пат спала, Роббі не міг досі збагнути, що його може кохати якась людина. Надворі почало сіріти. Хлопець тихо встав, безшумно почистив зуби, поголився. Взяв трошки одеколону, намочив волосся, шию. Обернувшись, він побачив, що Пат лежить з розплющеними очима і дивиться на нього. Пат попросила дати її речі, а потім Роббі повів її додому. Вони домовилися зустрітися сьогодні знову.

Дорогою назад Роббі зайшов на ринок. Тут за ту саму ціну можна було купити втричі більше квітів, ніж у крамницях. На всі гроші, які в нього були, купив тюльпанів. Продавщиця пообіцяла надіслати їх об одинадцятій годині до Пат. Вона додала до букета ще добрий кущик фіалок.

Х

Кестер, Ленц і Роббі відремонтували форд, а нова робота не надходила. Треба було щось шукати, тому Роббі з Кестером пішли на аукціон. Там продавався таксомотор, і вони вирішили його купити. Таксомотори завжди досить легко було перепродати.

Крім таксі, на аукціоні продавалася ціла купа різних речей. Коли друзі прийшли, було ще рано, аукціонера ще не було. Таксі стояло в кутку двора. Лакування було старе, облуплене, але машина чиста. Присадкуватий чоловік з грубими руками, що безпорадно звисали додолу, стояв поблизу і байдуже дивився на хлопців. Кестер сказав, що машина розхитана вже добре, але тримали її в бездоганному порядку. Роббі помітив, що машину ще й сьогодні вранці помито, а цього тобі аукціонер не зробить. Кестер похитав головою і кинув погляд на присадкуватого чоловіка, який був власником машини. На подвір'ї з'явився якийсь молодик і спитав власника, скільки він хоче за машину. Та не дав йому відповісти і сказав, що ця машина годиться на брухт. До Роббі й Кестера молодик тихо сказав: "Купимо машину за безцінь, а бариш поділимо". Роббі зробилося шкода мовчазного чоловічка, власника машини. Друзі відмовилися від пропозиції молодика. Кестер хотів якось допомогти власнику, тому сказав Роббі, що точно купить машину: так власникові, може, дістанеться за машину трохи більше грошей.

На аукціоні молодик запропонував за таксі 300 марок. Та згодом за 1850 марок Кестер і Роббі таки купили машину. Власник і його бліда жінка стояла біля машини. Раптом власник заговорив до Кестера й Роббі, що машина хороша і варта цих грошей, бо не в машині справа. Виявилося, що йому були потрібні гроші, бо він втрапив у біду: його підвів один приятель. Кестер взяв адресу чоловіка і сказав, що може, колись їм знадобиться водій. Колишній власник машини дав поради, як поводитися взимку стартер, а потім рушив з дружиною додому.

Надвечір прийшов за своїм фордом булочник. Він був сумний через свою нову

пасію. Булочник розповідав Роббі, що покійна дружина ніколи нічого не вимагала, по десять років носила одне й те саме пальто, господарювала сама, без робітниці... Булочника прорвало – він почав розповідати, яка економна була дружина. Ніколи не було в неї порядної фотографії, це ж бо коштувало, на її думку, великі гроші. Тут Роббі прийшла в голову чудова ідея: він порадив булочнику звернутися до Фердінанда Грау, який може намалювати гарний портрет покійної дружини. Роббі почав умовляти булочника, що коли йому справді така дорога пам'ять дружини, то не можна не зробити такої простої речі. Нарешті булочник погодився. Роббі подзвонив до Грау і сказав йому, в чім справа. Тоді поїхав з булочником забрати жінчині фотографії. Він мав лише дві маленьких фотографії дружини.

Фердінанд зустрів булочника і показав ательє, де висіли готові портрети. Грау і булочник довго торгувалися і вибирали, як має бути намальована покійна жінка. Нарешті, вони дійшли згоди і заговорили про оформлення самого портрета. Булочник хотів, щоб жінці спеціально домалювали нитку перлин і золоту брошку з брильєнтами. На фотографіях їх не було видно. Грау пообіцяв, що за півтора місяці все буде готово. Булочник розпрощався.

Фердінанд розповів Роббі, що для роботи треба 4-5 днів, а півтора місяці – просто для солідності. Також Грау уже шостий раз трапляється таке, що померлих жінок він малював з коштовностями, яких вони при житті не мали. Роббі спитав, чи Грау не стане від такої роботи меланхоліком. Але художник сказав, що стає радше циніком: "Меланхоліком стаєш, коли розмислюєш над життям, а циніком, коли бачиш, як більшість людей це життя проживає". "Ну, дехто проживає життя й глибше..." — сказав Роббі. "Слушно. Але такі портретів не замовляють".

Десь у будинку ходила жінка Грау. Вона ненавиділа, коли приходили друзі до її чоловіка, бо вважала, що вони до чогось його намовляють.

Роббі попрощався і пішов.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

XI

Роббі вперше йде у дім Пат. У міському сквері він наламав білого бузку, щоб з'явитися з квітами. Будинок, де мешкала Пат, був новий, збудований за останнім словом техніки. Роббі подумав, що він становить різкий контраст з його бараком. Пат мешкала на третьому поверсі. На дверях було прибито латунну дощечку: "Егберт фон-Гаке, підполковник". Роббі подзвонив, і його зустріла покоївка. Хлопець подарував квіти Пат, яка його вже чекала. Її кімната була гарно оздоблена, там стояли старовинні красиві меблі, лежав килим. Виявилось, що це все належить їй: після смерті матері вона віддала квартиру, а дві кімнати лишила собі. Хлопець спитав, чи підполковник Егберт фон-Гаке просто наймає квартиру в Пат. Але дівчина сказала, що не змогла зберегти квартиру за собою, продала решту меблів. Тепер вона наймала тут дві кімнати.

Вечеря, яку привезла покоївка була розкішна, і Роббі спробував усе, що було. Хлопець розумів, що він і Пат з двох різних світів. Він сказав, що з такої квартири можна й не виходити надвір. Дівчина призналася, що колись була хвора і цілий рік лежала та не виходила звідси.

Пат говорила, що вважає себе авантюристкою, що їй давно треба було знайти іншу квартиру і роботу, мати якусь спеціальність та заробляти гроші. Але вона завжди відкладає, бо хоче жити за власним вподобанням. Дівчині бажалося жити весело й легко, жити вільно, робити, що захоче. Але тепер вона влаштувалася на роботу, саме тому зустрічалася з Біндингом і доктором Максом Матушайтом, директором фірми електрол та грамофонів. Пат з першого серпня мала стати продавщицею у магазині.

Роббі попросив показати спальню. Він подумав, що було б чудово залишитися тепер тут, коли завечоріло, бути близько один до одного під синьою ковдрою спальні... але щось його стримувало. Це не була ніяковість, страх, обережність, це була просто надто велика ніжність, сильніша за жагу. Хлопець попрощався і пішов.

Вдома Роббі зайшов до Ерні Беніг, щоб запитати, як тепер з попитом на жіночу роботу. Ерна розповіла, що попит аж надто малий, сотні тисяч без роботи. Жінкою можуть зацікавитися, хіба з особливих причин (Роббі зрозумів про що йдеться). Ерна порадила, якщо йдеться про дівчину Роббі, просто одружитися, і щоб Роббі забезпечував і себе, і її.

Згодом Роббі пішов у бар і застав там лише Валентина. Вони випили. Роббі хотів подзвонити до Пат, але спиняв себе. Йому хотілося сприймати її як несподіваний дарунок щастя, що дістався йому на якийсь час, а тоді зникне назавжди. Він й не припускав думки, що це щось більше, значніше.

Коли Роббі залишися в барі один з барменом, вони почали грати в карти. Надворі починалася перша цього року весняна гроза. Фред розповів, що має наречену, дочку власника закуочної-автомата. Але Фред не спішив з одруженням, чекав, поки помре старий, щоб точно знати, чи дістане дочка в спадщину закуочну.

Згодом приїхали Кестер і Ленц. Вони відразу зрозуміли, що Фред і Роббі забагато випили. Та до 11 вечора Роббі знов протверезів і разом з Кестером дав Фредові теплого молока, наслідки були негайні ж... Тоді посадовили його на стілець і наказали відпочити, а Ленц пішов за барну стійку.

Роббі, не зважаючи на те, що раніше спиняв себе, подзвонив до Пат і сказав, що прийде. Коли він прийшов, вони сіли в таксі і поїхали до Роббі. Надворі лив дощ і гриміло.

XII

У майстерні не було роботи, тому друзі вирішили не продавати таксі, яке купили, а скористатися ним і підзаробити. Таксувати мали Роббі і Ленц по черзі. Першому випало їхати Роббі.

Він вперше вів таксі і почував себе трохи дивно. Відчуття було не з дуже приємних. Хлопець знайшов собі місце проти готелю "Вальдекер Гоф", у діловому кварталі, де можна було сподіватися на жвавіший попит. Він вимкнув мотор і вийшов з таксі. Та тут

відразу підійшов здоровий хлопчина у шкіряному пальті і сказав забиратися. Роббі запропонував відступного, але все йшло до бійки. Підійшов ще один водій. Кремезного звали Густав, і він не поступався. Врешті, Роббі вдарив його так, що той впав. З іншим водієм Роббі поклав Густава в його машину, а самі пішли випити до пивнички відступного.

Через деякий час у пивничці з'явився і Густав. Та знову до бійки не дійшло. Хлопці помирилися і випили. Відтоді Роббі і Густав заприятелювали. Іншого водія звали Томмі і він за спеціальністю був актором.

Надвечір Роббі був у доброму настрої, бо заробив 35 марок. Він приїхав у майстерню, і Кестер сказав, що за ці гроші треба відсвяткувати перший день таксування. Ленц промасажував Роббі руку, бо коли він вдарив Густава, то звихнув палець, а потім друзі поїхали випити.

Зібралися всі: Фердінанд Грау, Валентин, Роббі, Ленц, Кестер і Пат. Вони сиділи в садку маленького ресторанчика десь за містом і пили крішон. Фердінанд Грау очолював стіл. Пат сиділа поруч з ним. Грау говорив: "Життя, брати мої, це хвороба, а вмирання починається з дня народження. Кожен віддих, кожне биття серця – це вже елементи вмирання, це вже наближення до могили". Ленц згодом сидів сам між кущами бузку, а коли до нього підійшли Роббі і Пат, розповів, що весною 1924 року раптом стрімголов виїхав з Ріо-де-Жанейро тільки через те, що згадав про цвітіння бузку. А коли приїхав, то виявилося, що вже запізно. Тут Пат запитала, чи друзі були разом у Бразилії. Пат мало не розкусила брехні Роббі, та Ленц врятував ситуацію. Фердінанд покликав друзів і сказав, що їм, містянам, нема чого робити вночі на лоні природи: "Вночі вона хоче лишитися на самоті. Селянин, рибалка – то щось інше, а нам, городянам з притупленими інстинктами, нема чого. Ніч – це протест природи проти прокази, яку несе цивілізація".

Об одинадцятій друзі поїхали назад. Валентин і Фердінанд їхали в таксі, вів машину Валентин. Всі інші їхали "Карлом". Ніч була тепла, Кестер поїхав не навпростець до міста, а об'їздом через села. Роббі з Пат припишкли на задньому сидінні. "Чи ти любиш мене?" — питав Роббі. Вона захитала головою. "А ти мене?" — "Ні. Це ж щастя, правда ж?" — "Велике щастя!" — "Тоді з нами нічого і не скоїться, правда ж?" — "Нічогісінько!".

У місті Кестер зупинив машину поблизу цвинтаря, очевидно, думаючи, що Пат і Роббі схочуть побути самі. Вони вийшли з машини. Кестер і Ленц негайно ж, не оглядаючись, помчали далі. Роббі подивився їм услід. На якусь мить його охопило дивне почуття: "От вони поїхали, поїхали мої товариші, а я лишився, не поїхав з ними". Пат ніби прочитала думки Роббі і сказала, щоб йшов до друзів. "Роббі, — звернулась до хлопця Пат, — я б краще додому пішла" — "Чому?" — "Не хочу, щоб ти заради мене чогось зрікався" — "Що це ти надумала, чого це я зрікаюсь?" — "Своїх товаришів"...

Хлопець взяв дівчину на руки і поніс у свою кімнату. "Тобі потрібні товариші", — говорила Пат. "Ти мені теж потрібна", — відказав Роббі. Він говорив, що хоче мати за товариша жінку, хоче мати кохану. Пат заперечила і сказала, що вона не кохана, а

просто фрагмент. "А це найкраще! Це збуджує фантазію. Таких жінок люблять довіку. Стопроцентні жінки швидко надокучають. Повноцінні теж. А от "фрагменти" ніколи", — відповів Роббі.

О четвертій годині ночі він провів Пат додому і повертався назад. Почало вже займатися на світ. Пахло ранком. З маленької шоферської пивнички біля будинку профспілок – вийшла дівчина. Маленький капелюшок, потерте червоне пальтечко, високі лакові черевики. Це була Ліза. Вона запропонувала Роббі піти з нею, сказала, що грошей не треба. Хлопець бачив, що вона худорлява, бліда і голодна. Колись він її зустрів саме такою. Спочатку вона була недовірлива, як і всі ці дівчата, але згодом, стала довірлива й віддана. Часом Роббі не бачив її цілі тижні, а тоді раптом вона десь стояла і чекала на нього. Обое вони під ті часи не мали нічого й нікого, тому давали одне одному крихітку тепла і сумісного життя.

В одній з шоферських пивничок, що були відкриті всю ніч, Роббі купив їй трохи їстівного. Спочатку вона не хотіла, тільки коли він сказав, що й сам хоче їсти, погодилась. Потім вони пішли до помешкання Лізи. Вона жила в мансарді, яку вона собі трохи обставила. Хлопець і Ліза сиділи разом, розмовляли. Ліза відразу зрозуміла, що в Роббі є інша жінка. Та не просто жінка, а така, яку він кохає. Ліза не хотіла, щоб Роббі йшов. Він знав, що в неї на думці. Але він не міг, хоч раніше з ним такого не було. Він раптом відчув, як далеко вже відійшов від усього такого. Роббі лишив їй гроші під газетою, але вона здогадалася і віддала їх. Ліза плакала, коли він йшов.

Роббі ще довго бродив містом. Пішов під вікна Пат. Він думав: "Боже мій, здається, це – щастя!".

XIII

Пані Залевська сказала Роббі, щоб не ховався зі своєю дівчиною: вона дозволяє приводити її відкрито, бо дівчина їй сподобалася. Роббі вразило, коли пані Залевська сказала: "Це жінка для чоловіка, що посідає певне й непогане становище. Коротко кажучи – для багатого чоловіка!". Вона заявила, що майбутнє покаже, що Роббі зовсім не підходить цій дівчині.

Роббі позичив смокінг у Отто Кестера і зібрався з Пат у театр. Коли він зайшов по дівчину і побачив її, йому перехопило дух. Вона була у платті із сріблястого оксамиту. Спереду плаття було закрите до самої шиї, але на спині було глибоке, вирізане під гострим кутом декольте. Дівчина ніби раптово якось дивно змінилась, стала урочистою й далекою. Роббі згадав слова пані Залевської і поглянув на себе: Кестер був вищий, тому штани довелося закріплювати вгорі англійськими шпильками, щоб вони якось-то сиділи.

До театру вони їхали на таксі. Коли Роббі розплачувався з таксистом, глянув на нього. Роббі побачив невиспані, розчервонілі очі, невіголене, дуже стомлене обличчя. Хлопцеві на мить хотілося поїхати з таксистом. Але він поглянув на Пат і пішов у театр.

Коло входу товпилися люди, приїздили багаті в смокінгах, їхні дами були в вечірніх туалетах, оздоблені дорогоцінностями. Роббі поміняв квитки, взяв два місця в ложі, хоч це коштувало цілу купу грошей. Не схотів, щоб Пат сиділа посеред цих упевнених

людей, для яких усе на світі було доступне. Хлопець відсунув стілець у куток ложі. Так він міг не бачити ні сцени, ані глядачів. Він тільки чув музику і бачив обличчя Пат. Роббі сподобалася нереальна, фантастична музика до "Гофманових казок". Він зрозумів, що кохає Пат саме за те, що вона не сперлася на нього, не шукала його руки, навіть не дивилася на нього, а, здавалося, зовсім і не думала, забула за нього. Роббі "ненавидів, коли змішували різні речі, ненавидів тваринне прагнення один до одного саме тоді, коли людину охоплює краса й сила великого твору, ненавидів ці блудливі погляди закоханих парочок, це тупоголове пригортання один до одного, це непристойне баранняче щастя, неспроможне підняти над собою, ненавидів усю цю балаканину про злиття двох закоханих душ в одну, бо вважав, що двоє повинні лишатися двома, а не ставати одним, що треба якнайчастіше віддалятися один від одного, щоб зустрічатися знов і знов. Тільки той, хто часто, раз у раз самотніє, знає, що таке щастя з'єднання..."

Під час антракту хлопець пішов по апельсиновий сік для дівчини. За цей час до неї підійшов якийсь пан Бройер. "Пан Дурило", — подумав Роббі. На ньому був чудово пошитий смокінг, він розводився про режисуру, про склад учасників і не йшов. Пат спитала, чи не хоче Роббі після вистави поїхати до "Каскаду", бо Бройер запрошує. "Якщо тобі так хочеться...", — відповів хлопець. Бройер загалом подобався Роббі, але в ньому була елегантність і невимушеність, яких, на думку хлопця, бракувало йому.

Після вистави на машині Бройера Пат і Роббі поїхали в "Каскад" — елегантний танцзал з прекрасним оркестром. Хоч усе було зайнято, Бройер пішов до директора, і їм винесли стіл та стільці у найкраще місце залу.

Бройер довго танцював з Пат. Час від часу вона поглядала на Роббі і посміхалася йому. Хлопець почував себе трохи ніяково та згадував пані Залевську.

Бройер привів до їхнього столу кілька своїх знайомих: двох гарненьких жінок і молодика. Всі вони трималися невимушено, впевнено, елегантно. Пат була знайома з усіма чотирма. Роббі відчував себе якимсь бовдуром. Досі завжди був з Пат сам на сам, а тепер вперше опинився серед людей, з якими вона була знайома раніше. Він не знав, як з ними поводитись. Хлопець довідався, що Бройер давно закоханий у Патріцію.

Коли Бройер танцював з Пат, одна з жінок присунулася близьенько до хлопця, коли він був біля стійки. Її очі поволі обмацували його. Її руки видавалися Роббі ящірками. Він розумів, чого хоче жінка, але думав про Пат, про те, що не зможе вирвати її з цього "дорогого" життя. "Ходімо назад до столу, — звернувся він до жінки. — Те, чого ви хочете, — безнадійна справа, те, чого хочу я, — теж".

Вони побували ще в кількох ресторанах та кафе. Бройер розпалився, розбалакався, був в ударі. Пат притихла, часом вона танцювала. Згодом вона запросила потанцювати Роббі, але він відмовився.

Бройер відвозив Пат і Роббі додому. Дівчина вийшла біля свого будинку, а Роббі не хотів, щоб Бройер бачив його бідний барак, тому попросив висадити його біля бару "Фредді". У барі ще було досить людно. Ленц і Фердінанд Грау грали в покер з конфекціонером Больвісом та кількома іншими. Роббі приєднався і виграв досить

багато. Больвіс увесь час програвав. Роббі пив, але не п'янів, тільки голова розболілась.

Згодом Роббі пішов ще й до кафе "Інтернаціональ". Алоїс саме заходився спускати жалюзі. З Розою і Алоїсом хлопець випив ще, а Розі дав грошей, бо в неї було скрутно з грошима. Коли хлопець вийшов з кафе, його огорнув тужливий порив до Пат. Він не знав, що робити, а потім вирішив піти до Альфонса і лишитися там до ранку.

У Альфонса Роббі думав про те, як поводив себе. І все оберталось проти нього. Хлопець розтрошив чарку. Альфонс приніс вату і пластир. Зовсім п'яний Роббі пішов додому. Він йшов по сходах і раптом побачив Пат. Виявилось, що вона чекала на Роббі, навіть заснула, а він цілу ніч блукав барами і пив. "Пат, ти ж чудесна дівчина, а я... я ж мерзенний дурень!" — промовив Роббі.

Одним ривком він підхопив її на руки, відімкнув двері і поніс коридором. Роббі відвернув голову набік, щоб не дихати на неї спиртним духом. Він бачив, що дівчина змерзла.

Хлопець побіг до сусіда, росіянина Орлова, і попросив гарячого чаю. Орлов дав дві склянки, цукор, насипав цілу тарілку печива, а почувши перегар, дав Роббі пожувати кавових зернят. Закохані вирішили пробути разом аж до вечора і більше не ходити нікуди з такою компанією, як учора.

Зранку Роббі подзвонив Ленцу, щоб той поїхав таксувати, а в кухні сказав усім, що хворий і лежатиме у своїй кімнаті. Пані Залевська тричі стукала в двері Роббі, пропонуючи ліки, але він не відчиняв.

XIV

Через тиждень до майстерні приїхав на форді булочник. Він хотів той кадилак, який Роббі продав Блюменталю. Роббі зрозумів, що нова жінка булочника таки дістала його, і він вирішив купити нову машину. Для друзів була можливість заробити якісь гроші на такій купівлі-продажі. Тому Роббі подзвонив до Блюменталю і спитав, чи той не хоче продати кадилак. Блюменталь погодився поговорити про ціну і запросив Роббі до себе. А хлопець сказав булочникові, що, напевне, нічого не вийде. Булочник поїхав, а Ленц накинувся на друга за те, що відпустив потенційного покупця. Роббі пояснив, що використав деякі психологічні прийоми, і булочник обов'язково повернеться. Друзі навіть заклалися на випивку.

Роббі поїхав до Блюменталю і пояснив: він купив машину за 5 з половиною тисяч марок, а Роббі дасть йому 6 тисяч. Блюменталь погодився. Роббі лише поцікавився, чому Блюменталь так швидко згодився продати машину. Той відповів, що не обминає жодний гешефт, на якому можна заробити.

Готфрід Ленц уже був впевнений, що виграв парі, але булочник таки приїхав. Роббі попросив за кадилак 7 тисяч. Потім Роббі і булочник поїхали до Фердінанда Грау, щоб забрати готовий портрет. Булочник був просто вражений. Портрет сподобався Роббі, бо жінка вийшла гарною. Булочник довго розглядав портрет, тому Грау і Роббі встигли навіть зіграти партію в шахи і випити.

Булочник попросив Грау потримати ще портрет в ательє. Роббі зрозумів: булочник боявся повісити портрет вдома через оте чорняве стерво. А може, боявся й померлої,

боявся понести "її" туди. Також булочник попросив Грау замалювати велику золоту брошку, якої він, замовляючи портрет, спеціально зажадав. Фердінанд сказав, що замалює. Роббі було приємно, що нарешті булочника почало гризти сумління за покійну дружину.

Згодом Роббі поїхав з булочником до його будинку. Чорнява молода дружина була вдома, і Роббі почав наступ: він сказав, що кадилак уже їхній. Булочник ще не вирішив, чи готовий заплатити таку ціну, але жінка вмовила його. За це вона на одинці з Роббі зажадала собі 100 марок. Жінка натякнула, що хлопець може зайти до неї, коли не буде чоловіка вдома. Роббі сказав, що гроші їй вишле.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

XV

Роббі взяв відпустку на два тижні і поїхав з Пат до моря. Вони їхали маленьким сітроеном, який друзі взяли в рахунок оплати за булочникового форда, бо форт булочник віддав, як частину грошей за кадилак.

Закохані зупинилися відпочити на галявині. Дівчина почула, як кує зозуля, і почала рахувати, скільки років проживе. Роббі згадав іншу прикмету: треба потрусити монетами, щоб велися гроші. Роббі говорив: "Гроші – це втілена в монетах свобода. А свобода і є справжнє життя". "Чоловік, — пояснював він далі, — буває жадібний до грошей лише тоді, коли йому доводиться задовольняти бажання жінок. Якби не було жінок, то не було б і грошей, а чоловіки становили б тоді однорідне героїське плем'я".

Вони приїхали до моря і розшукали будинок, у якому мали жити. То була невеличка, самотня вілла. Колись Кестер жив тут рік. Пані Мюллер, власниця будинку, була сивоголовою, граціозною дамою. Кімната, яку закоханим дала пані Мюллер, була простора, світла й привітна. Хазяйка думала, що Роббі і Пат – подружжя, і вони цього не заперечували.

Пат і Роббі пішли поплавати в морі. Роббі лежав на піску і йому пригадався один день, коли він отак лежав. Було це влітку 1917 року. Його рота стояла тоді у Фландрії, і вони несподівано дістали відпустку на кілька днів, поїхали до Остенде. Солдати під час цієї незбагненної перерви між смертю і смертю з дикою насолодою віддавалися сонцю, піску і морю. Але надвечір вчувалася канонада з фронту... І тоді раптом стихали розмови, наставала гнітюча мовчанка... Через кілька днів почався новий великий наступ, а згодом від роти лишилося лише 32 чоловіки.

Роббі побачив, як Пат виходить з води, і подумав, що вона могутніша за все те криваве минуле, бо інакше загине весь світ, задихнеться в своєму жахливому безладді. Пат запропонувала: "Давай будемо нерозсудливими, Роббі! Ні про що не будемо думати, абсолютно ні про що – лише про себе самих, про сонце, відпустку і море!".

До вечора Пат втомилася, і вони поїхали на віллу. Пані Мюллер зустріла їх привітніше, ніж вдень. Пат довго купалася, а тепер її морозило. Роббі налив їй до чаю рому, адже завбачливий Ленц поставив їм у машину дві пляшки рому, пляшку коньяку і

пляшку портвейну. Пат зігрілася і лягла. У віллі пані Мюллер важко було знайти алкоголь, бо вона була строга жінка. Пані Мюллер дуже здивувалася, побачивши пляшки на столі в Роббі і Пат. Та хлопець пригостив хазяйку портвейном, і жінка подобришала та почала торохтіти про всілякі речі. Коли Пат заснула, хлопець пішов у садок, де його огорнуло дивне почуття рідної домівки. Він подумав, що ось тепер у нього є хтось близький і буде завтра...

XVI

Пат трохи нездужала, і Роббі сам пішов на пляж. Коли почало сутеніти, до нього прибігла служниця пані Мюллер і сказала, що з Пат біда. Роббі кинувся до вілли і побачив Пат у постелі. Її груди були в крові, руки зведені судорогою, і кров текла з її рота. Біля неї стояла пані Мюллер з мискою води і з рушником у руках. Спочатку Роббі думав, що у неї рана, але це була кровотеча. Він сказав пані Мюллер шукати лід і дзвонити по лікаря. У віллі не було телефону, жінка побігла до сусідів, щоб подзвонити. Роббі лишився з Пат і був у розпачі: не знав чи їй підсунути під голову подушку, чи лишити лежати горизонтально. Вона захрипіла, потім конвульсивне рвонулась, і з рота у неї хлинула кров. Вона дихала важко і жалібно стогнала. Прийшла пані Мюллер і сказала, що скоро буде лікар.

Лікар прийшов і запитав Роббі, де раніше лікувалася його дружина. Роббі нічого не знав про хворобу Пат. Вона насилу вимовила прізвище свого лікаря: Фелікс Жафе. Лікар наказав подзвонити до Жафе. Роберт побіг до телефону сусідів і подзвонив Жафе, та медсестра сказала, що його нема, бо він уже пішов з лікарні. Роббі не знав, що робити. І раптом він надумав подзвонити до Кестера. Друг вислухав про все, що сталося, і пообіцяв знайти Жафе. Роббі повернувся до Пат і сказав лікареві, що Кестер знайде Жафе.

Раптом покликали, бо дзвонив телефон у сусідів. Лікар сам побіг до телефону. Але коли вернувся, сказав, що це дзвонив не Жафе, а якийсь Ленц: професор Жафе дав Ленцові вказівки, а він передав їх телефоном лікарю. А ще Ленц передав по телефону, що Кестер виїхав кілька хвилин тому з професором, і вони будуть за дві години. Лікар дуже сумнівався, що вони так швидко приїдуть, бо на дорогу треба понад три години. Та Роббі був впевнений, що Отто приїде за дві.

Пізніше Жафе розповів Роббі, як воно було. Кестер, відразу після дзвінка Роббі, узяв "Карла" і разом з Ленцом помчав до клініки Жафе. Чергова сестра висловила припущення, що професор пішов повечеряти. Вона назвала Кестеру кілька ресторанів, у яких міг бути Жафе. Кестер таки знайшов професора. Жафе миттю зрозумів, у чому справа. Він залишив свою вечерю і пішов з Кестером. Вони під'їхали до його квартири, щоб захопити з собою необхідні речі. Це був єдиний відтинок шляху, де Кестер, хоч їхав досить швидко, але не гнав так шалено, як пізніше. Він не хотів передчасно лякати професора. По дорозі Жафе спитав, де лежить Пат. Кестер назвав населений пункт кілометрів за 40 від міста, хоч їхати треба було 240, про що згодом Кестер сказав Жафе. "Карл" їхав на шаленій швидкості. Лікар скорчився за вузеньким вітровим склом. Кестер сунув йому свій шкіряний шолом. Був туман і дощ, будь-якої миті

машина могла потрапити в аварію, але Кестер мчав до друга. І він таки приїхав за 2 години. Жафе побіг до Пат, а Отто намагався підтримати друга. Згодом Жафе вийшов і дав надію, що Пат житиме. Роббі заплакав, йому дозволили на мить зайти до дівчини.

Лікар лишився ночувати біля Пат, а Кестер і Роббі пішли ночувати у машину. Кестер сказав Роббі, що лікар любить Пат, бо казав, що лікував колись і її маму.

Зранку Роббі трохи вже підбадьорився, він думав, що з таким другом, як Кестер, вирве Пат з лабетів смерті. Жафе сказав, що з Пат усе добре, як тільки може бути в її стані. Поки покоївка мила у кімнаті Пат, лікар, Кестер і Роббі пили каву. Жафе жартував, що вдячний Кестеру: незважаючи на таку швидку їзду, він нарешті опинився за містом, на природі. Жафе говорив: "Робота в наш час стала жахливою річчю, яка все інше подавляє – і лише тому, що багато людей не мають ніякої роботи. Як тут гарно! Уже кілька років я не бачив чогось подібного. У мене дві автомашини, квартира з десяти кімнат і досить грошей, а що маю від того? Що все це в порівнянні з отаким літнім ранком на природі! Праця – робиш як навіжений і все втішаєш себе ілюзією, що колись потім буде інакше. Ніколи не буде інакше".

Роббі зайшов до Пат. Вона лежала в подушках, знесилена, ніби розбита. Обличчя зблідло, під очима широкі синці, бліді уста. Лише очі були великі і блищали. Її рука була квола й холодна. Вона сказала, що не хвора, і завтра уже все пройде. А те, що сталося – просто нещасливий випадок. "Тобі нема чого боятись..." — шепотіла вона. Нарешті, Роббі зрозумів, що Пат думала, ніби він боїться її, хворої, боїться заразитися. Роббі поцілував її. Дівчина заплакала. "Ради бога, Пат...". – "Я така щаслива..." — промовила вона. Роббі хотілося сказати їй що-небудь, але він не міг. Він подумав: "Як важко підшукати слова, коли дійсно є що сказати. І навіть коли знаєш вірні слова, соромишся вимовити їх. Усі ці слова відносяться до минулих століть".

XVII

Минуло два тижні. Пат настільки поправилась, що можна було повертатися додому. Ленц мав приїхати і забрати машину, а Роббі і Пат вирішили їхати залізницею.

Ленц приїхав разом з Юппом, який тепер тренувався на автогонщика. Юпп мав їхати сітроеном усю дорогу назад. На вокзалі Юпп і Ленц попрощалися з Пат і Роббі і поїхали. Роббі тішився, коли їхав поїздом, бо думав, що нарешті весь цей жах позаду.

Коли вони приїхали, Роббі провів Пат у її квартиру. Там уже були троянди від Кестера. Дівчина лягла і швидко заснула, а Роббі пішов. Він подзвонив до лікаря Жафе і спитав, що буде далі. Жафе сказав, що спочатку треба ґрунтовно оглянути Пат, а тоді вже робити висновки.

У будинку пані Залевської Роббі дізнався, що пані Бендер вибралася з кімнати в християнський притулок, адже дитячий притулок, у якому пані Бендер няньчила немовлят, збанкрутував. Тепер у кімнату пані Бендер переселяється подружжя Гассе, бо кімната дешевша.

Роббі подумав, що у кімнаті Гассе, за яку Залевська хотіла 70 марок на місяць, могла би жити Пат. Адже у дівчини міг повторитися приступ, а її сусіди саме кудись їхали, тож вона буде сама, лише зі служницею. Та й до того ж, колишня кімната Гассе і

кімната Роббі сполучалися дверима. Але хлопцеві було важко уявити, що Пат зможе жити у пансіоні Залевської. Та Роббі все одно пішов краще оглянути кімнату, що звільнялася. Шпалери були однотонні, світлі і ще нові, двері і вікна свіжопофарбовані, був чудовий, досить великий балкон, на якому могла лежати Пат, адже їй потрібне було сонце.

Згодом Роббі знову зайшов до Пат. Тепер вона була свіжа – і ніякого сліду від попередньої втоми. Закохані вирішили піти повечеряти до Альфонса. Їхня поява в Альфонса перетворилася на тріумф. Альфонс прибрався і заявив, що сьогодні будуть раки, а до них – молоде мозельське винце. На вечерю прийшов Ленц. Його появі дуже зрадів Альфонс. Ленц розповів, що Юпп зумів швидко приїхати на сітроені в місто. Альфонс наказав принести раків, і сам розбирав їх для Пат. Їй нічого не лишалося, як тільки встигати їсти з виделки кусочки ніжного м'яса.

Після вечері Роббі, Пат і Ленц поїхали в бар. Там вони зустрілися з Фердінандом і Валентином. Ленц старався поводитися з Пат не як з хворою. Посидівши трохи у барі, закохані зайшли до Роббі. Хлопець зустрів у коридорі Гассе, який розповів, що дружина пішла до подруги, а він сам мусить переносити речі, хоч пізно повернувся з роботи.

Роббі запропонував Пат переїхати у кімнату Гассе. Дівчина спитала, чи не заважатиме йому таке близьке сусідство з нею. Роббі сказав, що для них найкраще – це остаточно зійтися й жити разом. Дівчина сказала, що хоче цього так само, як і він. Хлопець радів, що Пат погодилася, і пообіцяв, що навіть привчить норовливу служницю пані Залевської – Фріду, прислуговувати Пат.

Роббі провів Пат додому і повернувся в бар. Кестер ще був там. Роббі не хотів пити, а вирішив попрацювати на таксі. Йому трапилася пасажирка до "Вінета" — модного танцювального залу-ресторану. Дівчині потрібно було заплатити, але вона не мала дрібних грошей. Підійшов портьє "Вінета" і пішов з нею до каси. Потім повернувся назад, але дав Роббі півтори марки, хоч мав дати одну і сімдесят марки. Для хлопця нічого не значили ті два гривеники. Він лише не хотів, щоб його обдурили. Та портьє, на прохання віддати гроші, швидко вдарив Роббі у лице, хоч той сидів за кермом. З носа пішла кров, та хлопець не міг сам вийти на бій з кремезним портьє.

Згодом побитого Роббі побачив Густав і розповів, що той портьє славиться своїми ударами, і його треба провчити. Тож друзі знову поїхали туди. Роббі надів кашкет Густава, і друзі сіли в його машину, щоб портьє зразу не пронюхав їхнього заміру. До того ж надворі було темно. Біля танцзалу Густав вискочив з машини з купюрою на двадцять марок у руці і сказав, що не має дрібних. Портьє знову не дав усіх грошей і розмахнувся, щоб ударити. Але Роббі уже знав про удар і ухилився, а кулак портьє з усієї сили ударив по гострій сталевій лапі заводної ручки, яку Роббі досі тримав наготові в лівій руці. Портьє завив і відскочив назад, тріпаючи рукою. Роббі прожогом вискочив з машини. Густав приєднався. Роббі раптом накинувся на портьє і почав бити до нестями, щоб у побоях вилити все, що накопало в нього за останні дні і тижні. Коли друзі вшивалися звідти, Роббі відчув, що почувається чудово.

Якось Готфрід попросив Роббі підвезти його на таксі до собору. Роббі здивувався, але повіз. Собор був у старій частині міста, на широкій площі, оточеній будинками духівництва. Друзі під'їхали до маленької хвірточки і зайшли у неї. Вони зразу потрапили до критих ходів, що утворювали великий чотирикутник і склалися з довгих рядів арок, які з внутрішньої сторони спиралися на сірі гранітні колони й обрамлювали сад. Посередині височів великий хрест із фігурою Ісуса Христа. По боках була встановлена хресна дорога. Сад був запущений і весь наче обсіпаний квітами. Готфрід указав на кілька величезних кущів білих і червоних троянд. Роббі зрозумів, що саме тут Ленц рве троянди для Пат. А Роббі саме сушив собі голову над питанням, звідки Готфрід бере троянди і присилає для Пат у пансіон Залевської. Роббі боявся, щоб їх тут ніхто не спіймав, але Ленц сказав, що після війни люди більше ходять на політичні зборища, а не до церкви, тому тут завжди пусто.

Згодом Роббі возив на таксі пасажирів і побачив, як пані Гассе сідала в машину до якогось чоловіка. Роббі знав, що пан Гассе цілими днями на роботі, а його жінка, очевидно, змусилася сидіти вдома сама. Хлопець ніяк не міг викинути з голови поведінку пані Гассе. В житті подружжя Гассе не було нічого спільного з його життям з Пат, але Роббі подумав, що Пат теж сидить сама вдома цілими днями. Роббі запитав Густава, яку розвагу можна знайти жінці, коли вона надовго лишається сама. Друг сказав, що треба або дитину, або собаку. Густав розповів, що його майбутній тесть – другий секретар товариства "Доберман-пінчер", тому можна роздобути гарного собаку, наприклад, добермана. Роббі не хотів великого собаку, тому Густав повів Роббі до якоїсь зоокрамнички. Там Роббі вибрав собі рудого тер'єра, якого Густав виміняв у продавця на добермана, якого "подарував" другові. У магазині Роббі вразила мавпочка на прив'язі. Здавалося, з її скорченого в три погібелі тільця хоче вийти закована там нещасна, безсловесна людина. В очах мавпи була якась смертельна туга.

Роббі домовився, що візьме собаку пізніше, коли скінчиться зміна роботи на таксі.

Ввечері Роббі поїхав у лікарню до Жафе. Професор розповів, що два роки тому Пат шість місяців перебувала в санаторії. Після того їй стало краще. Тепер лікар уважно перевіряв її і вважав, що на зиму вона має ще раз поїхати туди. Їй не можна лишатися у місті. І поїхати треба щонайпізніше в кінці жовтня. Лікар почав роз'яснювати подробиці. Уражені були обидві легені – права менше, ліва більше. Лікар показував рентгенівські знімки. Роббі не міг дивитися на них і спитав лікаря, чому з мільйонів людей саме Пат мусить хворіти. Лікар сказав, що на це питання відповіді немає. А потім повів Роббі разом з собою по палатах і показав багато хворих, які були у набагато гіршому стані, ніж Пат. Роббі побачив сифілітичну жінку без носа, чоловіка з двостороннім запаленням і плевритом, що метався у гарячці, жінку, що отруїлась вероналом (бо її чоловік помер через зламаний хребет), чоловіка, що уже дванадцять років розбитий паралічем, молоду жінку, скалічену разом з дитиною після важких пологів, чоловіка без шлунка, сифілітичну дитину з кривавим висипом, біля ліжка якої сидів батько... Вони проходили палату за палатою, і всюди Роббі бачив стогін, судорожне скривлені тіла, нерухомі, майже згаслі постаті, заплутаний клубок

безмежної туги, страху, покірності своїй долі, болю, розпачу, горя... А згодом Жафе розповів, що 9 років тому померла його 25-річна дружина від звичайного грипу.

Роббі пішов від лікаря і якийсь час сидів у машині, дивлячись в одну точку. Потім взяв себе в руки й поїхав до майстерні. Кестер і Готфрід уже знали від лікаря (бо він дзвонив до них перед цим, щоб Роббі приїхав), що Пат треба буде їхати, тому готові були підтримати Роббі в цей вечір. Адже хлопець сьогодні просто не міг бути наодинці з Пат. Тому друзі вирішили сьогодні піти кудись разом, взявши з собою дівчину. Роббі поїхав по Пат, прихопивши по дорозі цуценя з магазину. Пат сиділа вдома з пані Залевською. Дівчина дуже зраділа цуценяті і сказала, що називатиме його Біллі. Пані Залевська переживала, щоб собака був охайним.

Пат почала збиратися, щоб іти з Роббі до друзів. Біллі вони вирішили теж взяти з собою, адже комусь треба віддати рештки вечері. Поки дівчина вдягалася, Роббі спостерігав, і на якусь мить його охопило дивне почуття, наче тільки це й є справжнє життя в його найглибшому розумінні, а може, навіть і щастя: кохання з такою глибокою тугою, страхом за майбутнє і мовчазним усвідомленням небезпеки.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

XIX

Заробітки на таксі були невеликі, а Роббі були потрібні гроші. Тому якось Густав вирішив звозити хлопця на тоталізатор. Там була вітрина, вся завішена спортивними газетами та надрукованими на машинці об'явами про скачки. Вздовж однієї стіни стояв довгий пульт з кількома письмовими приборами. За ним моталося три чоловіки. Один щось кричав у телефон, другий бігав сюди й туди з якимись аркушиками паперу в руках, а третій сидів за пультом і записував ставки. Було досить людно. Переважали люди нижчого прошарку. Якийсь чоловік на прізвище Білінг запропонував друзям, що скаже, на кого ставити, а вони дадуть йому що-небудь, коли виграють. За підказкою Білінга, Роббі зробив ставку на кобилу Льор бльо і виграв 180 марок. Білінг сказав Роббі більше не ставити. Хлопець дав йому 10 марок. Та через годину Роббі програв тридцять марок, але потім припинив гру.

Отто дещо замінив у "Карла", дещо вдосконалив, бо мав намір через два тижні взяти участь у гірських перегонах. А тепер мав відбутися пробний виїзд. Юпп, Кестер, Ленц і Роббі поїхали за місто випробувати машину. По дорозі на їх очах відбулася аварія: на вузькій дорозі зіткнулися великий лімузин і мотоцикл. Мотоцикліст, який був винен у аварії, втік, поки друзі витягали з машини жінку і чоловіка. Жінка була у гіршому стані. Все її обличчя було порізане склом, кілька осколків ще стирчало в ньому, але кров сочилася повільно. Гірше було з правою рукою. Виявилося, що порізана артерія. Ленц скрутив свою хусточку в жгут і надав допомогу. Чоловік теж стікав кров'ю і, очевидно, зламав собі кілька ребер. Потерпілих посадили у "Карла" і повезли у лікарню, а Юппа лишили пильнувати лімузин.

Поблизу сусіднього села містився невеличкий санаторій для багатів, приватний

будинок для божевільних, призначений для легко хворих, багатих пацієнтів. Спочатку медсестри не хотіли приймати потерпілих. Але Ленц сказав, що за законами, вони не мають відмовлятися від хворих, яким потрібна невідкладна допомога. Поранений чоловік просив друзів, щоб ніхто нічого не знав про аварію і про нього з жінкою. Друзі зрозуміли про що йдеться, і запропонували свою допомогу: полагодити машину у своїй майстерні. Чоловік охоче погодився.

Друзі поїхали назад до Юппа. Та там був неприємний сюрприз: якісь брати Фогт уже хотіли забрати побиту машину до своєї майстерні. З друзями був коваль з якогось села, в якого вони позичили трос, щоб тягнути машину на буксирі. Коваль сказав друзям, що брати Фогт небезпечні.

Кестер пояснив братам, що ремонтувати машину буде він, бо вже все вирішив з власником. Четверо Фогтів не хотіли відступати. Почалася бійка. Роббі дістав в око і повалився. Коли вже Роббі притиснули, і виходу не було, бо Кестер і Ленц теж билися, Юпп вдарив молотком по руці ворога. Кестеру вдалося вивернути руку найстаршого брата за спину. Отто знав, що вони матимуть спокій лише тоді, коли він доконає його. Отто сильним ривком вивихнув йому руку і тоді вже пустив. Усе вирішила поразка найстаршого брата: Фогти забралися.

Друзі взяли машину на буксир і поїхали. У майстерні вони раділи, що нарешті зможуть заробити від трьох до трьох з половиною тисяч марок.

Таксувати цього вечора Ленц уже не хотів, а в Роббі було побите лице. Хлопець пішов додому, зустрівши по дорозі Гассе. Чоловік розповідав, що його дружина майже щодня іде кудись і повертається додому пізно вночі. Роббі думав, що Гассе, можливо, ні про що не здогадувався. Хлопцеві було боляче за цю сім'ю, якій просто були потрібні трохи впевненості і трохи грошей. А таких людей були мільйони. В якийсь жахливий спосіб існування звузилося до жалюгідної боротьби за животіння. Роббі думав про сьогоднішню бійку, про те, що бачив і пережив за останні тижні, потім став думати про Пат і раптом відчув, що те й інше ніколи не можна звести до купи. Надто велика між ними безодня, надто мерзенним стало життя, щоб знайшлося місце для щастя; щастя не могло бути тривалим, в нього неможливо було вірити, це була якась коротка пауза, а не пристань у житті.

Роббі зайшов до Пат. Вона сиділа на підлозі, співала і приміряла капелюшок. Дівчина злякано і недовірливо подивилася на побите обличчя Роббі і сказала, що він їй ніколи нічого не розповідає. Але Роббі був переконаний: що більше люди одне про одного знають, то більше буває непорозумінь. І що ближче вони знають одне одного, то більше стають чужішими. Такий висновок він зробив на прикладі подружжя Гассе.

XX

Серпень був теплий, безхмарний, і в вересні теж погода була майже як улітку; проте з кінця вересня почалися дощі. Роббі почав усвідомлювати, що Пат скоро повинна їхати.

У неділю хлопець поїхав до собору, щоб привезти дівчині квітів. Саме був час ранкової меси. Роббі ховав квіти під плащ, аж раптом його побачив священник. Він був

радий, бо Роббі, побачивши його, почав молитися біля усіх стацій Хресної дороги. Та коли опинився біля останньої, священник заговорив до нього. Та хлопцеві вдалося приховати квіти.

Роббі завіз квіти додому. Він побачив Гассе, який все ще чекав дружину, бо вона не повернулася. Роббі намагався заспокоїти його, але не вдавалося. Гассе хотів їхати з Роббі на таксі і шукати по місту. Але Роббі сказав, що це марна справа.

Пат нарешті зрозуміла, що троянди крадені (над цим постаралася Фріда-служниця). "Думай, що хочеш. Важливо те, що вони приносять радість", — відповів дівчині Роббі. "Тепер ще більше, ніж звичайно, мій любий. Адже ти ризикував, добуваючи їх!" — сказала Пат. Після сніданку вона знову лягла, бо так радив лікар, і заснула.

Гассе покликав Роббі і показав, що знайшов лист від дружини. Вона писала, що хоче ще трохи пожити для себе і тому не збирається повертатися до нього. У неї є хтось такий, що краще розуміє її, ніж Гассе. Вона ні в якому разі не повернеться назад, а Гассе не треба буде турбуватися про те, вистачить його жалування чи ні. Частину своїх речей вона забрала з собою, за рештою при нагоді пришле когось...

Гассе не знав, що робити. Проти дружини не сказав ні слова. Він лише намагався розібратися, в чому його вина. Він розповів, що вчора його призначили шефом бюро і старшим бухгалтером. Управління об'єднало двоє бюро в одно, і другого начальника бюро звільнили, а його призначили, бо працював понаднормово. Гассе тепер мав одержувати на 50 марок більше. Роббі радив не піддаватися горю в наступні кілька днів. Можливо, дружина сьогодні ввечері або завтра знов буде тут. Хлопець радив випити снотворного і поспати.

Роббі і Пат йдуть у музей на виставку перських килимів. Служитель музею розповів, що майже всі відвідувачі музею – безробітні. Вони приходять не заради мистецтва, а лише тому, що їм зайнятися нічим. А тут принаймні хоч є на що подивитись. А взимку людей ще більше, бо приходять грітися. Роббі помітив, що люди мали бліді обличчя, поношені костюми... Заклавши руки за спину, люди навіть трохи боязко блукали по залах. Багато хто сидів на червоних, м'яких лавах, розставлених попід стінами. Вони сиділи стомлені і в таких позах, ніби готові були одразу ж піднятися, якби хтось підійшов, щоб прогнати їх.

Пополудні закохані пішли в кіно. Коли вийшли звідти, небо вже прояснилося. Роббі і Пат йшли повз вітрини та вдавали, що мають багато грошей: вони вибирали, що купили б одне одному. Хлопець хотів купити коханій теплу шубку, красиві сукні, дорогі прикраси. Потім вони думали, куди полетять відпочивати. Роббі признався, що не був у тих країнах, про які розповідав тоді. Дівчина сказала, що ще тоді зрозуміла, що то була брехня.

Вдома Роббі покликала збентежена пані Залевська. Вона розповіла, що Гассе замкнувся в кімнаті і не відповідає. Роббі повернувся до кімнати і порадив Пат трохи відпочити, а сам пішов у коридор. Усі мешканці зібралися біля дверей Гассе. Коли двері вдалося відчинити, усі побачили, що чоловік повісився. Прийшов лікар, що жив десь поблизу. Він сказав, що вже нічого не поробиш. Викликали поліцію. Очевидно, Гассе

давно обдумав усе і, перш ніж покінчити з собою, привів до порядку свої речі; кімната була прибранна, він залишив прощальний лист, а на комоді була решта квартирної плати за цей місяць. Один з поліцейських сказав, що це уже дванадцятий самогубець на цьому тижні.

Роббі попросив усіх не розповідати про те, що сталося, Пат. Коли хлопець повернувся у кімнату, Пат ще спала. Роббі випив. Коли дівчина прокинулася, він сказав, що вони підуть кудись повечеряти.

XXI

Якось в середині жовтня Жафе покликав Роббі до себе і повідомив, що завтра Пат повинна їхати. Лікар передав Роббі листи, в яких він докладно написав історію хвороби для головного лікаря санаторію. Хлопець спитав, чи повернеться звідти Пат. "Чому ви хочете знати про це зараз?" — запитав лікар через якийсь час. Роббі сказав, що в противному разі їй краще лишитися тут, тоді вона б не помирала самотньою. Лікар був вражений відповіддю. Він сказав, що йому 60 років, але він не міг би так, як Роббі. Лікар би ще і ще раз спробував усі можливості, знову і знову, навіть коли б напевно знав, що це безнадійно... Роббі сказав, що відвезе Пат у гори сьогодні ввечері. Хлопець вийшов від лікаря і побачив юрбу людей. Усі виглядали здоровими, і Роббі знову ставив собі питання: чому життя таке несправедливе, чому саме Пат має піти з нього?

Опівдні він прийшов додому і повідомив дівчині, що треба їхати. Пат почала складати речі, Роббі попередив пані Залевську про від'їзд. Меблі Пат він мав забрати у свою кімнату, а що не вміститься — здати в ломбард.

Ввечері Роббі і Пат сиділи у темряві і мовчали. Знадвору почувся звук сирени. Це приїхав Готфрід на таксі. Друзі мали спочатку повечеряти, а потім їхати на вокзал. Пані Залевська прощалася з Пат, обіймала дівчину і плакала. Вона дізналася про вечерю і попередила Роббі, щоб не напоїв дівчину. "Фройляйн Гольман, ви дивитесь на цього молодика, як на золоту вазу, а він — щонайбільше — позолочена пляшка з-під горілки", — жартувала хазяйка.

У таксі Ленц мав повно троянд для Пат. Два велетенських букети червоних і білих квітів лежали на задніх сидіннях. Роббі одразу розпізнав, якого вони походження: з церковного саду. Готфрід сказав, що це вже останні, і дісталися вони нелегко, бо довелося подискутувати з священником, але той потім сам допомагав рвати квіти.

Друзі повечеряли у Альфонса зайцем з брюссельською капустою і тушкованими яблуками. Під кінець усі прослухали хор донських козаків на грамофоні. Альфонсові це нагадало, як вони з Ленцом були в Іпрі 1917 року. Кестер сказав, що час їхати. Альфонс попрощався з Пат і сказав, що вона частина їхнього чоловічого товариства, хоч він ніколи не думав, що так може бути.

Кестер і Ленц проводжали їх на вокзал. Роббі забіг ще до себе, щоб взяти Біллі. Коли вже поїзд їхав, Ленц кинув Роббі у руки пляшку і сказав Пат, що якщо вони тут збанкрутують, то всі разом приїдуть до неї: Отто стане інструктором лижного спорту, він — вчителем танців, а Роббі — піаністом.

Роббі налив коньяку, що дав Ленц. Пат пригорнулася до хлопця і тихо плакала.

Вона мала місце у спальному вагоні, а Роббі взяв дешеве місце. Йому вдалося пронести собаку до Пат, хоч тварин треба було здавати у багажний відділ. У Франкфурті до Пат мав підсісти пасажир. До самого Франкфурта він був з дівчиною, а тоді до неї приєдналася Гельга Гутман, яка теж їхала в той самий санаторій. Це була струнка і жвава дівчина південного типу. У вагоні-кафе Пат показала хлопцеві людей, які теж їхали санаторій і були там минулого року. Роббі повеселішав, бо подумав, що звідти вертаються і їдуть ще, отже Пат обов'язково повернеться.

Надвечір вони прибули. У санаторій "Вальдфріден" хлопець з дівчиною їхали на санях, бо в горах був сніг. Дорога виходила за село, а потім зигзагами піднімалася вгору. Санаторій містився на висоті над селом. Санаторій скидався, принаймні на першому поверсі, більше на готель. У вестибюлі палав камін, стояли невеличкі столики.

Для Пат приготували палату № 79 на третьому поверсі. Хлопцеві не дозволили поселитися у санаторії, але у флігелі він найняв собі кімнату. Старша сестра сказала Пат лягти спати швидше, а завтра зранку її обстежать. Хлопець з дівчиною зійшли ще вниз, де зустріли Гельгу Гутман з друзями. Роббі був радий, що в Пат є уже кілька знайомих.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

XXII

Через тиждень Роббі повернувся додому. У місті все ще йшов дощ. Хлопець відразу пішов у майстерню. Кестер і Ленц розповіли, що за відремонтований лімузин вони нічого не отримають, бо власник збанкрутував, і машина не була застрахована. Готфрід сказав, що доведеться закрити майстерню. Друзі випили останню пляшку доброго коньяку, і Ленц поїхав на таксі, щоб хоч щось заробити.

Згодом Роббі пішов у кафе "Інтернаціональ", щоб там чогось поїсти. Алоїс і повії зраділи, побачивши Роббі, бо давно його не бачили. Роббі довідався, що Ліллі вигнав чоловік. Поки вона мала гроші, все було добре, а коли гроші закінчилися, він "згадав", що колись вона була повією. А видурив він у неї 4 тисячі марок.

Роббі грав на піаніно і думав, що у Пат вистачить грошей на санаторій, може, десь до кінця січня і що йому тепер треба заробляти більше, ніж досі. Раптом скрикнула Роза, бо в кафе з'явився її чоловік Артур. Роббі зрозумів, що Артур сидів у в'язниці. Чоловік забрав у Рози гроші, які мала з собою, випив пива і сказав, що не визнає їхньої дитини. Та Роза все одно була захоплена чоловіком і була готова дати ще грошей. Роббі подумав: "Тепер у неї знов був чоловік, якому вона могла здавати гроші, щоб він пропивав їх і потім лупцював її".

Вийшовши з кафе, Роббі бродив містом. Він почувався самотнім без Пат, не знав, куди іти. Біля свого будинку зустрів Орлова, який ішов у готель, де служив платним танцюристом. Роббі спитав його, чи не чув він чогось про пані Гассе. Той сказав, що вона тут не показувалася. Чоловіки пішли разом. Орлов розповідав, як у Росії розстрілювали його батьків, як він тікав з братом. Батька розстріляли за те, що до війни

був командиром козацького полку, який брав участь у придушенні повстання.

Роббі зайшов у бар. Там сиділи Валентин, Кестер і Фердінанд Грау. Ленц прийшов трохи пізніше. Фердінанд – широкоплечий і масивний, з постарілим обличчям і на диво ясними, блакитними очима, уже чимало випив усякої всячини. Роббі сказав, що йому б хотілося, щоб не завжди і не все у них ішло прахом. Фердінанд сказав: "Зате ти належиш до ордена невдах, непридатних, з їх бажаннями без мети, з прагненнями, які нічого не приносять їм, з їх любов'ю без майбутнього, з їх безглуздим розпачем..."

Ленц наказав бармену Фредові принести побільше випивки і більші чарки, а тоді сказав: "Вип'ємо, дітки! За те, що живемо! За те, що дихаємо! За те, що ми життя відчуваємо так сильно, що не знаємо, як і скористатися з нього!". "Так воно і є в житті. Лише нещасливий знає, що таке щастя. Щасливець – лише манекен життєвих почуттів. Він лише демонструє радість життя, але не має його. Світло не світить у ясний день. Воно світить лише в темряві. Вип'ємо за темряву!.." — мовив Фердінанд.

Роббі пішов до Фреда в комірчину й попросив замовити телефонну розмову з санаторієм. Старша сестра сказала, що дівчина спить, і вставати їй не можна, бо повинна ці кілька днів бути в ліжку. Роббі повернувся на своє місце і знову почав пити. О другій годині ночі вони вийшли з бару. Ленц повіз Валентина і Фердінанда додому на таксі. Кестер сів у "Карла", але за кермо посадив Роббі. Хлопець відчував, що п'яний, але друг сказав їхати за місто. Роббі їхав і сказав: "Не буде діла, Отто. Я так налечу на що-небудь". "Налітай", — відповів він. Туман у голові Роббі розвіявся. Ревіння мотора струмом лилося через руки в його тіло. Він відчував усю машину і її силу. Вибухи в циліндрі стрясає його мозок. Кестер наказував їхати швидше, хоч дорога була мокра. Роббі здавалося, що автомобіль і його тіло злилися в одне-єдине. На закругленні швидко зад машини вбік. Хлопець ще крутнув руль у протилежний бік і дав газ. Якусь мить він не відчував ніякої опори, ніби піднявся в аеростаті, потім знову машина слухняно полетіла по шосе.

Коли вони приїхали під будинок Роббі, хлопець сказав: "Тепер з мене все як рукою зняло". Кестер поїхав, а Роббі пішов до пансіону. Був дуже виснажений, але цілком спокійний. Його сум розвіявся.

XXIII

На початку листопада друзі продали сітроєна. Грошей вистачило для того, щоб деякий час підтримувати майстерню, але становище гіршало з тижня на тиждень. Люди ставили машини на зиму на консервацію, щоб зекономити на бензині й податках, і роботи по ремонту траплялися дедалі рідше. Друзі пробивалися з допомогою таксі, але заробіток на трьох був надто скудний, і тому Роббі майже зрадив, коли хазяїн кафе "Інтернаціональ" запропонував, починаючи з грудня, знову щовечора грати на піаніно. Кафе пощастило: спілка скотопромисловців перенесла свої щотижневі вечірки в одну з бокових кімнат "Інтернаціоналя", потім його приклад наслідувала спілка торговців кінями, і, нарешті, ще й товариство прихильників кремації.

Таким чином, Роббі міг таксі лишити Кестеру і Ленцу.

Пат регулярно писала листи. Роббі здавалося, що вона виїхала давним-давно, і він

вже не міг собі уявити, щоб вона повернулася.

На Різдво у кафе мало відбутися велике свято для холостяків усіх спілок. Голова спілки скотопромисловців, торговець свинями Стефан Гріголяйт, пожертвував для вечора двоє молочних поросят і певну кількість свинячих ніжок. Він два роки тому овдовів і взагалі мав лагідний характер. Хазяїн придбав ялинку чотири метри заввишки, яку поставили біля стойки. Роза, авторитет у всьому, що стосувалося комфорту й затишності, взялася прикрасити ялинку. Маріон і пухлий Кікі, що завдяки своєму нахилу теж розумівся на красі, допомагали їй.

Вдома Залевська покликала Роббі, бо нарешті з'явилася пані Гассе. Хлопець пішов до неї і сказав, що Гассе помер. Жінка була вражена, плакала. Роббі бачив, що вона навмисне вирядилась, щоб показати іншим, як добре їй живеться. Хлопець сказав їй, що в неї, напевно, є хтось, до кого б вона могла піти. Але вона сказала, що тепер уже все змінилося. Роббі розповів їй, що Гассе заощаджував гроші, і тепер вона може забрати їх. Жінка не знала про це і була дуже вражена. Вона сказала, що розкине ці гроші по вулиці. Вона заплакала. Це тривало досить довго. Роббі важко було дивитись, коли хто-небудь плакав.

У пансіоні сьогодні не було нікого. О сьомій вечора Роббі подзвонив до Пат. Почувши її теплий, глухий і трохи нерішучий голос близько біля себе, він так розхвилювався, що насилу вимовив слово. У нього тремтіли руки й ноги, гупало в скроні, і ніяка сила волі не могла спинити цього. Дівчина сказала, що все добре, надворі сніг, а вона збирається на невеличке свято ввечері у холі і вдягне те срібне плаття, в якому Роббі ніс її по коридору. Пат говорила, що в санаторії вона живе, наче в чудовій, блискучій в'язниці. Але вона весь час думає про хлопця. Він пообіцяв, що приїде в кінці січня, хоч знав, що це майже неможливо, бо, починаючи з лютого, потрібно роздобувати гроші на санаторій.

Роббі взяв з собою Георга Блока, який уже зовсім не мав грошей і кинув навчання, і вони пішли в "Інтернаціональ". Стару, прокурену забігайлівку важко було впізнати. Ялинка горіла вогнями, повії були у вечірніх платтях, гурток скототорговців заколядував.

Стіл був накритий у великій кімнаті спілки скотопромисловців. Посеред столу були запечені поросята. Стефан Гріголяйт одразу ж запросив до столу Георга, потім устав і виголосив найкоротшу промову: "Будьмо!". Роббі порадив Георгу їсти помалу, бо той часто голодував. Згодом Георга почало нудити, і Роббі повів його в туалет, а сам сів у тамбурі, щоб почекати його. Солодкуватий запах свічок змішався з ароматом хвої, що згоряла з характерним тріском. І раптом йому здалося, ніби він почув легкі, милі кроки, ніби відчув тепле дихання, ніби побачив двоє очей прямо перед собою...

Повії, мов зграйка сполоханих курей, побігли до більярдної. Там стояла Роза з дзвоником. Вона кивнула, щоб і Роббі підійшов. Виявилось, що вони підготували подарунки одна для одної і для Роббі. Він отримав яблука, горіхи, апельсини, пуловер власної в'язки від Рози, галстук від хазяйки кафе, від Кікі – рожеві шкарпетки із справжнього штучного шовку, від Валлі-красуні – шкіряний пояс, від кельнера Алоїса –

чвертку рому, від Маріон, Ліни і Мімі разом – півдюжини носових хусточок і від хазяїна – дві пляшки коньяку. Роббі розчулився і стояв зворушений до краю. Він сів за піаніно і загравав, а всі підспівували:

З часів юності
завжди лине спів...
Як далеко тепер
до тих юних років...
Як прощався я,
там буяло життя,
повернувся назад, —
всюди пуста одна...

Об одинадцятій годині прийшли Кестер і Ленц. Згодом Ленц уже пив на брудершафт зі Стефаном. Роббі попросив Стефана дати хоч якусь роботу Георгові і сказав, що хлопець зможе прожити на 75 марок в місяць. Гріголяйт сказав, що якщо хлопець чесний і проживе на такі гроші, то хай приходить, бо йому саме потрібний помічник у біганині у справах спілки. Стефан сказав, що підгодує Георга, а то він зовсім охляв.

XXIV

Це сталося через три тижні. Тоді в місті було неспокійно. Вулицями безперервно марширували колони демонстрантів. Люди вимагали роботи і хліба. Надвечір уже дійшло до сутички між страйкарями і поліцією. Дванадцять чоловік було поранено. Вже кілька годин уся поліція була в стані тривоги. На вулицях лунали сирени поліційних машин.

Роббі саме виграв у карти з хазяїном кафе, коли його покликав Кестер. Треба було їхати шукати Ленца на якихось зборах. Кестер чув, що людей хочуть розігнати, і боявся, щоб з другом чого не трапилось.

Друзі сіли в "Карла" і об'їхали усі три великі мітинги, що були в місті. На двох мітингах друзі не знайшли Ленца, а його було легко розпізнати за білявою чуприною. В одній пивній, де проходили ще одні збори, Кестер і Роббі побачили групу молодчиків у спортивних куртках, які кинулись на людей. Кестер сказав, що це ударна команда. У залі здійснювся шалений гвалт. З дверей вивалювалися люди. Друзі побачили жовту чуприну Готфріда в руках якогось розлюченого вусача. Кестер волів за комір Ленца, який пручався і хотів битися ще.

Друзі побігли через двір, до темного бічного ходу. Ще б мить – і було б запізно, бо прибула поліція. Вона перекрили всі виходи і почала набивати машини людьми.

Кестер, Ленц і Роббі йшли дворами. Ленц ще побачив палатку якогось астролога і дав йому монету, щоб поворожив. Друзі пішли далі. На вулиці не було ні душі.

Вони йшли вулицею. На другому боці назустріч ішли чотири молоді хлопці. На одному були світложовті нові шкіряні краги, на інших – щось подібне до армійських чобіт. Вони зупинились, і той в крагах гукнув: "Він!". За якусь мить гримнули два постріли, четверо розбіглися так швидко, як тільки могли. Кестер було рвонувся за

ними, але потім якось дивно повернувся вбік, щось вигукнув здавленим голосом і розчепірів руки, намагаючись підтримати Готфріда Ленца, який важко упав на брук. З грудей Ленца лилася кров. Кестер побіг по "Карла".

Вихором примчав Кестер. Він одкинув спинку лівого сидіння. Друзі обережна підняли Готфріда і поклали на обидва сидіння. Роббі стрибнув у машину, і Кестер рушив. У найближчому пункті швидкої допомоги лікар сказав, що Ленц уже мертвий. Біля серця було дві дірки. Кестер кинувся надвір. Сказавши, що їде по поліцію, але насправді він їздив і шукав вбивцю. Коли він повернувся, не привіз нікого. Лікар подзвонив у поліцію. Через кілька хвилин прийшли два чиновники. Коли Кестера спитали, як виглядав вбивця, він сказав, що не встиг побачити. Роббі відповів так само, хоч встиг розглянути обличчя. Згодом Кестер пояснив Роббі, що сам знайде вбивцю, адже якщо його знайде поліція, то він тільки відсидить кілька років. А це дуже мале покарання. Кестер хотів сам вбити його.

Лікар дозволив забирати тіло. Друзі поклали Ленца у "Карла". Та Кестер не їхав додому, а ще раз об'їхав вулиці, шукаючи вбивцю, та на нічних вулицях нікого не було. Поки Кестер пішов у якусь пивничку, щоб і там пошукати, Роббі сидів у машині і витирав хусточкою сніг, який падав на лице Готфріда.

Друзі понесли Ленца на квартиру Кестера. Вони взяли носилки з сидінь і понесли їх крізь бурю й сніг до кімнати... У них на душі було так, ніби вони у Фландрії і несуть вбитого товариша з окопів у тил.

Вони купили труну і яму на общинному кладовищі. Коли ховали Ленца, був ясний, сонячний день. Прийшло небагато людей: Фердінанд, Валентин, Альфонс, бармен Фред, Георг, Юпп, пані Штос, Густав, Стефан Гріголяйт і Роза. У голові Роббі громом гриміла стара солдатська, яку Готфрід так часто співав...

Аргоннський ліс, Аргоннський ліс,

Ти тихим цвинтарем станеш колись...

Альфонс поставив простий, чорний дерев'яний хрест, такий, яких сотні тисяч стоять нескінченними рядами на солдатських могилах у Франції.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

XXV

Одного лютого дня Роббі з Кестером останній раз сиділи в своїй майстерні. Вони змушені були її продати, і тепер чекали на аукціоніста, який мав пустити з молотка все обладнання і таксі. У Кестера була надія влаштуватися на весну гонщиком в одній невеличкій автомобільній фірмі. Роббі лишався в кафе "Інтернаціональ" і мав намір знайти якусь роботу додатково, в денний час, щоб заробити трохи більше. Поступово у дворі зібралося кілька покупців. Прийшов аукціоніст.

У Кестера був стомлений вигляд. Він щовечора виїжджав на машині і завжди в тому ж самому напрямі. Він уже давно знав прізвище того молодчика, що застрелив Готфріда. Тільки не міг знайти, бо той, побоюючись поліції, змінив квартиру і де

ховався. Про все це довідався Альфонс. Він теж висліджував його.

На аукціон прийшов той самий молодик, що свого часу хотів купити з друзями таксі. Тепер він побачив, що те саме таксі знову продається. Та він не здогадався, що його продають Кестер і Роббі. Він думав, що друзі знову хочуть купити його. Тому коли почався аукціон, молодик і Роббі почали змагатися, хто більше дасть за таксі. Роббі не мав наміру купувати, але накручував ціну, і згодом молодик запропонував 1490 марок за таксі і купив його.

Пополудні прийшла Матільда Штос. Треба було розрахуватися з нею за останній місяць. Кестер виплатив їй гроші й пообіцяв поговорити з новим власником майстерні, щоб її взяли за прибиральницю. Але вона сказала, що їде до дочки, де буде бавити чотирьох онуків. Правда, зять її взагалі не вживає алкоголю, тож випивати їй там не вдасться. Друзі з Матільдою випили по чарці.

Кестер і Роббі поїхали "Карлом", але лопнув передній скат. Друзі замінили його на новий. Роббі замастив руки і пішов помити руки у якесь кафе. Там друзі побачили вбивцю Ленца, але він швидко зник з очей. Кестер розповів Роббі, що на все життя запам'ятав, як збив одного молодого англійця. Він на своєму літаку був за кілька метрів від нього і бачив перелякане дитяче обличчя, добре бачив повні жаху очі; це був його перший виліт, і йому ледве сповнилось вісімнадцять років (про це Кестер дізнався потім). І в те злякане, безпомічне миловидне дитяче обличчя Кестер з відстані в кілька метрів випустив чергу з свого кулемета, і його череп захрустів, як куряче яйце... Цей випадок мучив совість Кестера довше, ніж інші. Минуло багато часу, поки він звільнився від нього і поки затоптав своє сумління тим проклятим "війна є війна"... Він сказав: "Якщо я не доконаю того, хто вбив Готфріда, як собаку, хто застрелив його, безневинного, тоді той випадок з англійцем був жахливим злочином".

Кестер сів у машину і поїхав шукати вбивцю на вулицях. Роббі він не взяв, і той розумів, чому: він ще був потрібний Пат.

Роббі пішов до Альфонса. Він був єдиною людиною, з ким він міг поговорити. Альфонса не було. В ресторані не було нікого. Згодом Альфонс прибіг і попросив перев'язати йому рану. Він розповів, що його зачепило кулею, але він вбив вбивцю Ленца. А Кестеру треба тікати звідти. Роббі подзвонив Густаву, і друг завіз його до Кестера. Роббі сказав Отто, що вбивця уже мертвий. Та Кестер не був радий, бо сам хотів це зробити.

Вдома на Роббі чекала телеграма від Пат. Там було всього три слова: "Роббі, швидше приїжджай". Хлопець подзвонив у санаторій і спитав про Пат. Через хвилину сестра сказала, що Пат краще не підходити до телефону, бо кілька днів тому була невелика кровотеча. А сьогодні вона температуриє.

Кестер відразу запропонував їхати туди "Карлом". Друзі зібрали деякі речі. Через півгодини місто лишилося позаду.

Над ранок похолодніло. На луках миготів іній. Друзі помінялися місцями, тепер машину вів Роббі. Пополудні, коли вже почало смеркатися, вони прибули в передгір'я. У них були ланцюжки для скатів і лопата. Друзі вирішили спробувати добратися на

саму гору. Було холодно. Машина йшла зигзагами вгору. Дорога була розчищена від снігу, але місцями обледеніла, і машина підскакувала й ковзала в боки.

Коли вони приїхали, Роббі побіг до Пат. Вона питала, чи залишиться хлопець тут. Роббі змушений був пообіцяти, хоч знав, що треба вертатися заробляти гроші на лікування. Роббі помітив, що тепер Пат не приховувала нічого, стала жвавішою й ближчою йому, ніж будь-коли раніше, але водночас і якоюсь неспокійнішою.

Дівчина зійшла на низ до Кестера. Друзі не сказали їй про смерть Ленца. Хлопці поселилися у флігелі, але Кестер збирався їхати назад наступного дня. Роббі сказав йому, що грошей має лиш на десять днів. Кестер пообіцяв, що дістане грошей, і просив друга покластися на нього.

Роббі спитав Пат, де ж Гельга Гутман. "Вибула..." — сказала Пат після невеличкої паузи, і Роббі зрозумів її.

XXVI

Роббі сховався до головного лікаря, а тоді зустрівся з Кестером. Хлопець розповів, що справи у Пат погані, їй стало гірше. Хоч лікар і твердить, ніби покращало, бо якби Пат лишилась там унизу, вже давно не було б жодних надій. А тут процес проходить повільніше. І в цьому, на його думку, покращання. Тепер у неї були уражені обидві легені. Лікар пояснив, що хвороба – наслідок війни – недоїдання в роки росту. При цій хворобі буває, що вона раптом припиняється, інкапсулюється і виліковується навіть у безнадійних випадках.

Того дня у Пат не було температури, і вона з друзями поїхала у село в одне кафе, щоб поснідати. Там було декілька хворих з санаторію, і між ними – хлопець на ім'я Антоніо. Він розповів Кестеру і Роббі, що в санаторії є свої смішні традиції.

Роббі побачив у кімнаті Пат собаку Біллі, але песик його трохи боявся. Згодом Кестер, Роббі і Пат прокатилися на "Карлі". Вони виїхали за село. Надходив вечір, і засніжені простори, освітлені призахідним сонцем, миготіли рожевим блиском. На схилі гори стояло кілька стіжків сіна, майже зовсім занесених снігом. В долину, ніби маленькі коми, злітали останні лижники. Схил за схилом відкривалася хвиляста долина. Пат питала, чи тут починається дорога додому. Роббі пообіцяв, що навесні вони обов'язково повернуться. Треба було повертатися, але дівчина хотіла проїхатися ще. Роббі обмінявся поглядом з Кестером, і друг поїхав далі.

Пат сіла на заднє сидіння до Роббі, він пригорнув її і вкрив себе і дівчину ковдрою. "Роббі, любий, тепер усе так, ніби ми їдемо додому, повертаємось до нашого життя", — шепотіла Пат.

Чим нижче вони спускалися, тим швидше темніло. Пат лежала, щільно закрита ковдрою. Вона засунула свою руку на груди Роббі, під сорочку, він відчував її руку, потім її дихання, її губи і, нарешті, — сльози...

Ввечері Кестер від'їхав, бо наближалися снігопади, і треба було встигнути. Кестер пообіцяв, що за кілька днів вишле гроші. Роббі попросив друга прислати ампули морфію, які були в Кестера після війни. Можливо, вони знадобляться Пат.

Роббі добився того, що мав тепер кімнату поруч з Пат. Дівчина думала, що він

отримає кімнату через декілька днів, тому для неї було приємною несподіванкою, коли Роббі постукав у сполучні двері. Пат дуже зраділа. Вона заснула, поклавши голову на груди хлопця. Він ще довго не спав. "Тобі судилося вмерти. Але ти не можеш померти. Ти - саме щастя", — думав хлопець.

XXVII

Наступні дні безперервно йшов сніг. Пат температурила й мусила лежати в постелі. У багатьох хворих підвищилась температура. Антоніо пояснив Роббі, що це все через погоду: надто тепло, і альпійський вітер. Хлопець мусив скоритися Пат, яка відправила його на лижну прогулянку з Антоніо. Хлопець розповів Роббі, що температура викликає тривогу у хворих. У такі дні тут траплялися незвичайні речі. Але найгірше - чекати й нічого не робити. Це доводить людину до божевілля і до загибелі. "Здорових так само, адже стоїш поруч і нічого не можеш вдіяти" — сказав Роббі. Антоніо розповів, що багато хворих поведуться по-школярськи, ухиляються від постільного режиму, тікають до магазинів або кондитерських, коли проходить лікар. Потай курять, потай п'ють, незважаючи на заборону, влаштовують у санаторії безглузді маскаради, безглузді витівки, розпускають плітки, — так вони рятуються від порожнечі.

Від Кестера поштою прийшли дві тисячі марок. Він писав, щоб Роббі не турбувався, що в нього є ще гроші. Досить Роббі лише написати йому... І раптом хлопець збагнув, звідки гроші: Кестер продав "Карла". Роббі пригадав, як увечері перед баром, конфекціонер Больвіс, програвши парі, заздрісно і жадібно постукував "Карла", а потім сказав: "На цю машину я завжди покупець". Ось звідки так раптом гроші! Того "Карла", про якого Кестер сам сказав, що краще втратить руку, ніж машину.

Роббі сховав лист Кестера і маленький пакуночок з ампулами морфію в кишеню і все ще стояв безпорадний перед віконечком пошти. Найкраще було б негайно відіслати гроші назад, але він не міг: гроші були потрібні.

Надвечір Пат покращало. На другий день їй дозволили встати, а через кілька днів, коли Рот, чоловік, що вилікувався, їхав з санаторію, вона могла вже разом з усіма поїхати на вокзал, щоб провести його. Колись Ротові сказали, що він проживе два роки, або й менше. Тому він всі свої гроші розподілив на цей час. Але несподівано він одужав і тепер змушений був їхати з санаторію і десь шукати роботу, хоч тепер з цим були великі проблеми.

Дорогою назад Роббі купив для Пат коробку цукерок і троянди. Вони зайшли у кафе і випили рому. Пат попросила Роббі сходити з нею на великий бал до курзалу. Хоч більшість хворих не мали дозволу виходити, а все ж відвідували такі заходи. Пат говорила хлопцеві: "...я знаю, до чого все йде. Але той час, який ще лишився мені, цей час із тобою - дозволь мені робити, що я хочу".

Увечері прийшов Антоніо і приніс запрошення. Мала відбутися вечірка в палаті одного росіянина.

Росіянин був чорнявий, літній чоловік. Він займав дві кімнати, застелених килимами. Серед гостей була одна красива, молода іспанка. Усі тут були хворі, крім Роббі. Святкували день народження іспанки, у яку був закоханий росіянин. Та він мав

супротивника - чоловіка-скрипаля, хоч усі знали, що іспанка любить росіянина. Музикант не сподобався Роббі відразу.

Молода іспанка тримала гітару на колінах. Вона заспівала іспанських пісень стиха, сиплим, надривним голосом хворої. Роббі раптом здалося, що все це лише тихе ридання, заклинання долі, яка стоїть надворі за завішеними вікнами й чекає; благання, зойк і страх перед самотністю наодинці з нічим, що поволі пожирає людей...

Наступного ранку Пат була весела й пустотлива. Вона взялася до своїх суконб, які тепер були їй завеликі. Роббі мав позичити у Антоніо смокінг, адже в суботу ввечері мав відбутися масовий таємний вихід з санаторію.

На бал втекли з санаторію всі, хто міг. Курзал був щедро прикрашений. Для гостей із санаторію був зарезервований куток, захищений від протягу з вікон. Роббі вперше танцював з Пат. Він признався, що його трохи навчив Ленц і повії з "Інтернаціоналю".

Поряд з ними танцював з іспанкою росіянин. Іспанка була дуже бліда. Чорне, блискуче волосся крилом ворона обрамляло її лоб. Вона танцювала з непорушним, серйозним обличчям. Їй було вісімнадцять років. Від стола жадібними очима за нею стежив скрипаль. Коли Пат танцювала з Антоніо, скрипаль розповів Роббі, що чекає на іспанку, адже рентгенівські знімки росіянина дуже погані, отже, він скоро помре, а іспанка дістанеться йому. Музикант сказав, що його рентген кращий, бо він не курить і береже себе.

Роббі обвів поглядом зал. Там стояли столи фізкультурників, там сиділи здорові місцеві мешканці, там французи, там англійці, голландці... а між ними забилася в куточок невеличка колонія недугів і смерті - гарячкова, прекрасна і приречена... Хлопцеві стало душно від гнітючого настрою і безсилля. Він вийшов надвір і поволі побрів вулицею. Його наздогнала Пат. Вона просила його бути сьогодні щасливим. Вони почали танцювати. Роббі відчув її теплі, сухі губи на своїй щоці.

Пат після балу скидала плаття і на ньому порвалась парча. Вона сказала, що воно і так більше їй не потрібне. І не повісила його до шафи, а поклала в чемодан.

Роббі витяг з кишені пляшку шампанського. Закохані вирішили відсвяткувати цей день.

XXVIII

Погода зіпсувалась. Почав танути сніг. Криві температур здіймалися вверх. Пат мусила лежати в постелі. Через кожні кілька годин заходив лікар, його обличчя ставало дедалі заклопотанішим.

Одного дня Антоніо розповів, що Рита - іспанка, померла. До її хвороби ще добавилося запалення легенів. Росіянин не хоче повірити, що вона мертва. Твердить, ніби вона заснула летаргічним сном. Сидить біля її ліжка, і ніхто не може вивести його з кімнати.

Згодом Роббі побачив у коридорі скрипаля. У нього був жахливий вигляд. Тепер він курив і пропонував Роббі піти напитися, але хлопець відмовився і пішов до Пат.

Вона лежала, важко дихаючи, з кількома подушками за спиною. Роббі дав їй трішки рому. Вона сказала, що йому не можна пити з її чарки, і цілувати її не можна, і бувати

так багато з нею не можна. "Я буду цілувати тебе і плювати мені на все інше", — заперечив Роббі. "Ні, не можна. Тобі вже більше не можна і спати в моєму ліжку" — "Добре, тоді приходь ти до мене спати". Дівчина сказала, що хоче, щоб Роббі зберіг здоров'я, щоб мав дружину і дітей. "Не хочу я мати ні дітей, ні дружини, крім тебе. Ти моє дитя і моя дружина", — відповів хлопець.

Пат призналася, що дуже хотіла б мати дитину від нього. Роббі переконував її, що дитина ще буде, і це буде дівчинка, і її теж зватимуть Пат.

Через кілька днів Роббі відчув, як щось закололо в грудях, і почав кашляти. Головний лікар, ідучи коридором, почув шум і сказав зайти до нього. Він обстежив Роббі і сказав, що в нього застуда, тому декілька днів до Пат підходити не можна, щоб не заразити її. Лікар сказав, що легень Роббі вистачило б на трьох, але у нього тверда печінка, очевидно, він багато п'є.

Роббі радів, що він хворий, бо перед цим Пат боялася, що він заразиться від неї, а тепер виходило, що вона може заразитися від нього. Пат зустріла цю новину зі сміхом, аж поки в неї сльози виступили на очах і не закашлялась так болісно, що сестра мусила побігти до неї і підняти вище її голову. Пат була весела весь вечір. Роббі не лишив її саму, а, одягши тепле пальто і закутавши добре шию, сидів до півночі на балконі, і через двері розповідав їй усілякі пригоди з свого життя. Хлопець радів своєму кашлю, бухикав, як міг, і випив пляшку до дна, а на ранок уже був здоровий.

Знову повіяв альпійський вітер. Пат дедалі слабшала. Вона вже не могла встати. Ночами часто в неї були приступи задухи. Тоді вона блідла від страху перед смертю. Роббі тримав її вологі, безсилі руки.

Пат боялася останньої години перед світанком. Вона вважала, що наприкінці ночі струміння життя слабне і майже згасає.

Роббі попросив перенести своє ліжко до неї в палату, і сів до неї, коли вона прокидалась і коли її очі сповнювались відчайдушного блага. Він нерідко думав про ампули морфію у своєму чемодані і вдався б до них без жодних вагань, якби вона не була така вдячна за кожен новий день життя.

Роббі сидів біля її ліжка і розповідав усе, що спадало на думку. Пат не можна було багато говорити, і вона охоче слухала. Найбільше вона любила слухати історії з шкільних років хлопця.

Якось Антоніо приніс свій радіоприймач, і Пат слухала, як звучить дивна скрипка. Це була циганська музика. Повно і м'яко линула мелодія над потоком звуків оркестру з цимбалів, скрипок і волинок. Дівчина плакала широко розкритими очима. Вона сказала: "Коли хочеться жити, тоді щось є таке, що любиш. Це важче, але й легше водночас. Подумай: так чи інакше я мусила б померти, і тепер я вдячна, що у мене є ти. Адже я могла бути самотня і нещасна. Тоді б я вмирала з охотою. Тепер мені тяжко; але я сповнена любові... Якби я могла вибирати — я б вибрала знову те саме... щоб як тепер...".

Потім, якось раптом, усе пішло дуже швидко. Її обличчя ніби тануло. Вилиці загострились, а на висках проступили черепні кістки. Руки стали тоненькі, як у дитини,

під шкірою напнулися ребра, і гарячка з новою силою стала трясти її схудле тіло. Сестра приносила кисневу подушку, а лікар заходив щогодини.

Якось надвечір, невідомо чому, дуже швидко спала температура. Пат опритомніла й довго дивилась на Роббі. Вона попросила дзеркало. Роббі навмисне розбив його. Тоді вона попросила дати дзеркало з сумочки. Вона уважно розглядала себе в люстерко, а потім сказала, що хлопцеві треба їхати звідси, бо вона не хоче, щоб він бачив її такою.

Роббі втішав її. Вона знову попросила люстерко і свою сумочку. Потім почала пудритись. "Можеш робити, що хочеш, але для мене ти ніколи не будеш страшною. Для мене ти – найкраща жінка, яких я будь-коли бачив", — сказав Роббі. Пат здалося, що годинник цокає занадто голосно. Роббі кинув його об стіну, і він розбився. "Отак, тепер він більше не цокає. Час зупинився. Ми розірвали його посередині, тепер існує лише ми, тільки удвох – ти і я, і більше нікого". "Любий..." — прошепотіла вона. Роббі не міг витримати її погляду. "Мій вірний друг, — бурмотів він. — Мій коханий, мужній, старий друг".

Вона померла в останню годину ночі, раніш, ніж настав ранок. Вона вмирала тяжко, болісно, і ніхто не міг допомогти їй. Вона міцно тримала його руку, але вже не знала, що він був біля неї.

"Пат", — покликав хлопець. І це було вперше, коли вона не відповіла йому. Роббі не підпустив до неї нікого. Сам обмив на ній кров. Розчесав їй волосся, поклав її на своє ліжко і прикрив ковдрами. Потім сів коло неї і не міг нічого думати. Сидів на стільці, втупивши в неї очі. Собака ввійшов і сів коло нього... Потім настав ранок, і він побачив, що то вже була не Пат.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу